

สถานการณ์พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก

Western Buddhist Model

อุทิศ ศิริวรรณ

สถานการณ์พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก

อุทิส ศิริวรรณ*

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของพระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก

เนื้อหาของบทความแบ่งออกเป็น 3 ตอน โดยตอนแรกเป็นการนำเสนอและวิเคราะห์ “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก” ตอนที่ 2 การสรุปและการอภิปราย “ตัวแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก” และตอนที่ 3 ตอนสุดท้าย การประเมินและคาดการณ์ “แนวโน้มและอนาคตพระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก”

คำสำคัญ: สถานการณ์, ตัวแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, แนวโน้ม, อนาคต, ตะวันตก

* ศาสตราจารย์ ดร. อุทิส ศิริวรรณ โครงการปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย พระนครศรีอยุธยา E-Mail: druthit@druthit.com

Western Buddhist Model

Uthit Siriwan

Abstract

Purpose of this article aims to analyze “current situation” of Buddhism in the West in three parts. Firstly, Propagation of Buddhism in the West will be proposed and analyzed. Secondly, the Buddhism’s Propagation Model in the west will be summarized and discussed. Finally, Trend and Future of Buddhism in the West will be evaluated and forecasted.

Keywords: Situation, Buddhist Propagation Model, Trend, Future, the West

ข้อเขียนนี้ ผู้เขียนได้คัดเลือก “เอกสารสำคัญเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา” แปล คิด วิเคราะห์ เปรียบเทียบ และปรับใช้ “สถานการณ์พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก” เน้น “ตัวแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ที่มองมิติด้านพลังอำนาจแห่งการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล โดยบูรณาการทฤษฎี-ปฏิบัติ-ประสบการณ์ เข้าด้วยกัน ในตอนแรกขอวิเคราะห์สถานการณ์และเหตุการณ์ที่มากกระทบและปัจจัยคือกระแสต่าง ๆ ที่ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลง หรืออาจกระทบทำให้สถานการณ์พระพุทธศาสนาในตะวันตกปรับเปลี่ยนได้อย่างรวดเร็ว รายละเอียดมีดังนี้

ตอนที่ 1 สถานการณ์ปัจจุบันพระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก

ในอดีตที่ผ่านมา พระพุทธศาสนายังไม่เป็นที่รู้จักในโลกตะวันตก แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าในพุทธศตวรรษที่ 18 ได้มีการติดต่อระหว่างยุโรปกับเอเชียในหมู่เดินทางและนักบวชผู้เผยแผ่คริสต์ศาสนา กระทั่งถึงพุทธศตวรรษที่ 23 ประมาณปีพุทธศักราช 2234 ถึง 2236 ซีมง เดอ ลา ลูแบร์ราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส ได้เดินทางมาประเทศไทย ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีกับไทย ชาวตะวันตกจึงเริ่มรู้จัก “พระพุทธศาสนา” และ “ภาษาบาลี” ซึ่งรักษาคำสอนดั้งเดิมของชาวพุทธเถรวาท และต่อมา “สมาคมบาลีปกรณ์”

ได้คัดเลือก ปิรวัตร แปล และตีพิมพ์คำสอนพระพุทธศาสนาตั้งแต่มีออกเผยแพร่ในกลุ่มผู้มีการศึกษาชั้นสูง แต่ก็ยังอยู่ในวงจำกัด (Norman 1983: 1-2)

พระพุทธศาสนาเริ่มแพร่หลายออกไปในวงกว้างเมื่อได้รับการขับเคลื่อนนำโดยท่านอนาคาริก ธรรมปาละ ร่วมกับ “สมาคมเทววิทยา” ในเบื่องตัน และเป็นแรงบันดาลใจให้ “สมาคมมหาโพธิ” ถือกำเนิดก่อเกิดในกาลต่อมา ซึ่งท่านอนาคาริก ธรรมปาละ ได้รับแรงบันดาลใจจากการติดตามอ่านข้อคิดข้อเขียนของท่านเซอร์เฮดวิน อาร์โนลด์ จากหนังสือดังเรื่อง “ประทีปแห่งเอเชีย” (The light of Asia) ซึ่งพรรณนาพุทธประวัติให้ชาวยุโรปและอเมริกาได้อ่านกันแพร่หลายในโลกตะวันตก และท่านเซอร์เฮดวิน เป็นชาวตะวันตกคนแรกที่เคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิเรื่องการครอบครอง “มหาเจดีย์พุทธคยา” สถานที่ตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เป็นกรรมสิทธิของชาวพุทธทั่วโลก ซึ่งเป็นเจ้าของอย่างแท้จริง

ข้อคิดข้อเขียนของท่านเซอร์เฮดวิน เป็นแรงบันดาลใจให้ท่านอนาคาริก ธรรมปาละ ชาวพุทธหนุ่มชาวศรีลังกา และท่านโกเซน ครุรัตนะ พระภิกษุชาวญี่ปุ่น ซึ่งอ่านข้อเขียนแล้วเกิดความประทับใจ เดินทางมาเยือนพุทธสังฆานีสถานในเดือนมกราคม พ.ศ. 2434 และเมื่อเห็นว่ากลุ่มพราหมณ์ตระกูลมหันตไม่ได้ดูแลรักษา “พุทธคยา” เท่าที่ควร จึงได้รวมตัวร่วมกันเรียกร้องเอาพุทธคยาคืนจนเป็นผลสำเร็จ ทำให้ “พุทธคยา” เป็นสถานที่แสวงบุญอันสำคัญของชาวพุทธทั่วโลกในปัจจุบัน

หลังจากนั้น เรื่องราวอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธศาสนาก็หลั่งไหล

จากตะวันออกคือเอเชีย สูตินแดนตะวันตกคือยุโรปและอเมริกา กระทั่งพระพุทธศาสนาหลักปักฐานในตะวันตกได้สำเร็จจนถึงปัจจุบัน (Dhammapala 2017)

ในรอบร้อยปีเศษที่ผ่านมา กระทั่งถึงล่าสุดได้มีการเปลี่ยนแปลงมากมาย ถึงยุคดิจิทัล พระพุทธศาสนา ก็ยังคงเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่ในรอยต่อของการเปลี่ยนผ่าน เนื่องจาก “พระพุทธศาสนา” อุปมาเหมือน “ตัวหนอน” อยู่ดี ๆ เมื่อปรับตัวกลายเป็น “ดักแด้” ชาวพุทธก็อาจรู้สึกอึดอัด ตกใจ กลัวต่อการเปลี่ยนแปลง ทว่าต่อไปก็จะปรับตัวจนเคยชิน เข้ากันได้กับ “พระพุทธศาสนา” ในรูปแบบใหม่ ซึ่งเมื่อพระพุทธศาสนาเปลี่ยนผ่านจากสภาวะอุปมาเหมือน “ดักแด้” ทะยานขึ้นสู่ฟากฟ้าในสถานะของ “ผีเสื้อ” ชาวพุทธก็จะคุ้นเคยและเคยชินในท้ายที่สุด

ทุกวันนี้ “พุทธศาสนา” ที่ชาวตะวันตกรับรู้และยอมรับ แบ่งออกได้เป็น 3 นิกายหลักคือ มหายาน เถรวาท และวัชรยาน (ทิเบต) แต่อนาคตพระพุทธศาสนา จะมีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งอาจผสมผสานระหว่างนิกายทั้ง 3 หรืออาจผสมผสานกับความคิดและความเชื่อของชาวตะวันตกแบบดั้งเดิม

นิกายย่อย “พุทธมหายาน” ที่ชาวตะวันตกรู้จักกันมากคือ “นิกายเซน” ส่วนพุทธเถรวาท ฝรั่งเศสรับรู้กันว่านับถือกันมากในแถบอาเซียน ส่วนวัชรยานฝรั่งเศสสรุปว่าพบเป็นส่วนมากในแถบมองโกเลีย ทิเบต และบางประเทศในแถบรัสเซีย

Bell (1991: 11-12) ได้วิจัยโดยตรวจสอบเอกสารและนำเสนอ

ข้อค้นพบว่าพระพุทธศาสนาในโลกตะวันตกถือกำเนิดจาก “การเปลี่ยนแปลง” ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศนับถือพระพุทธศาสนาในเอเชียทั้งเอเชียตะวันออก เอเชียใต้ และอาเซียน จึงนำไปสู่สถานการณ์ของ “พระพุทธศาสนาเพื่อส่งออก” (Export Buddhism) ทั้งโดยการฟื้นฟู (Revival) การปฏิรูป (Reform) และการปฏิวัติ (Revolution)

ผู้เขียนได้รวบรวม “กระแสการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัล” ที่เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในส่วนของพุทธสายเถรวาทจากศรีลังกา พม่า ไทย ลาว และเขมร ตลอดจนทั้งพระพุทธศาสนานิกายอื่นๆ พบว่า มีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาที่สำคัญทั้งหมด 6 ข้อ ดังนี้

ข้อแรก กระแสคลื่นเศรษฐกิจยุคดิจิทัล (Digital Economy Wave)

โลกเราได้มีวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจ เปลี่ยนผ่านจากยุคของเศรษฐกิจ 1.0 เศรษฐกิจเกษตรกรรม ซึ่งดัชนีชี้วัดความมั่งคั่งร่ำรวยคือ “ที่ดิน” เศรษฐกิจ 2.0 เศรษฐกิจอุตสาหกรรม ตัวดัชนีชี้วัดความสำเร็จคือ “โรงงาน” เศรษฐกิจ 3.0 เศรษฐกิจบริการ ได้ใช้ดัชนีชี้วัดความสำเร็จคือ “ธุรกิจบริการ” ตั้งแต่สื่อสิ่งพิมพ์ โฆษณา โทรทัศน์ วิทยุ โทรศัพท์ การบิน การโรงแรม สำหรับเศรษฐกิจ 4.0 เศรษฐกิจดิจิทัล โลกกำลังเข้าสู่ยุคของ “ออนไลน์” เต็มตัว จากคอมพิวเตอร์ เปลี่ยนเป็น “สมาร์ทโฟน” ใช้แอปพ์ ใช้ไลน์ ใช้ยูทูบ ใช้เฟซบุ๊ก เป็นต้น ในการติดต่อสื่อสาร ดังนั้นค่านิยมของคนในยุคดิจิทัลก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

ข้อ 2 กระแสคลื่นโลกาภิวัตน์ (Globalization Wave)

เกิดแรงขับเคลื่อนให้โลกตกอยู่ใต้สภาวะ “ไร้พรมแดน” การเคลื่อนไหวของคน แห่เงินลงทุน ธุรกิจ สินค้า บริการต่างๆ เป็นไปอย่างเสรี ไร้พรมแดน เป็นโลกที่เชื่อมต่อกันแค่ปลายนิ้วคลิกพิมพ์สื่อสารถ้อยความลงบนแป้นคีย์บอร์ด พระพุทธศาสนาจะเกิดกระแสและแรงกระเพื่อมก็อยู่ที่ “คีย์บอร์ด” และนิ้วทั้งสิบที่แต่ละคนช่วยกันคิด ช่วยกันคีย์ ช่วยกันคลิก ช่วยกันสื่อสาร ช่วยกันกด Like กด Share และ Care ห่วงใยกันโลกกำลังค่อยๆ ปรับสภาพเปลี่ยนสถานะจาก 1 ประเทศ 1 จุดหมายปลายทาง (One Country One Destination) กลายเป็นโลกใบเดียวที่มีจุดหมายปลายทางหนึ่งเดียว (One World One Destination)

ข้อ 3 กระแสคลื่นพลเมืองโลก (Global Citizenship Wave)

ในปี พ.ศ. 2593 หรืออีก 33 ปีข้างหน้า มีการพยากรณ์ไว้ล่วงหน้าว่าสัดส่วนของผู้คนที่อพยพมาอยู่ในเมือง จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็นอัตราสูงถึงร้อยละ 66 ของพลเมืองโลก ดังนั้น วิถีชีวิต พฤติกรรม นิสัย อุปนิสัย การแสดงออก ความคิด ความเชื่อ ทศนคติ และการสื่อสาร ของผู้คนในสังคมชนบทและสังคมเมืองจะเกิดสภาวะ “ปรับตัว” อย่างรุนแรงไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป จะเกิดประเด็นท้าทายชุดใหม่ ทั้งมิติด้านการคมนาคมสัญจรไปมาด้วยรถไฟฟ้า รถขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ เครื่องบินเดินทางไกลราคาต่ำ (Low Cost Airline) เทคโนโลยีสื่อสารทั่วโลก ต้นทุนต่ำ (Line, Messenger, WeChat) การศึกษา การแพทย์สมัยใหม่

สิ่งแวดล้อม การก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ ยาเสพติด ความบันเทิง รูปแบบใหม่ การผ่าตัดและศัลยกรรม สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมรูปแบบใหม่ วรรณกรรมแบบใหม่ อนาคตอันใกล้ “คนทั่วโลก” จะกลายเป็น “พลเมืองโลก” เมืองต่าง ๆ ถ้าปรับตัวไม่ดีพอก็จะกลายเป็น “สลัมขนาดใหญ่” แต่ถ้าหากนำ “หลักธรรมในพระพุทธศาสนา” มาบูรณาการใช้ในการแก้ไขปัญหา “พฤติกรรมมนุษย์” เมืองต่าง ๆ ทั่วโลก ก็จะกลายเป็น Smart City

ข้อ 4 กระแสคลื่นพฤติกรรมและวิถีชีวิตคนแต่ละยุค (Generation Behavior and Lifestyle Wave)

ผู้คนในโลกตะวันตกกำลังปรับตัวเข้าสู่โหมด “สังคมก้มหน้า” เต็มตัว เหมือนที่เห็นกันตามเมืองใหญ่ในเอเชียทั่วไป ทั้งที่เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ไทย สิงคโปร์ เชียงไฮ้ เกิดวัฒนธรรมการทำงานยุคใหม่เปลี่ยนแปลงจากแต่เดิมที่ใช้ชีวิตด้วยกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ให้แล้วเสร็จไปที่ละเรื่อง ตั้งแต่ (1) กิจกรรมการทำงาน (2) การพักผ่อน (3) การจับจ่ายซื้อของ (4) การกิน (5) การดื่ม และ (6) การท่องเที่ยว แต่ปัจจุบัน ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ ช่วยให้ผู้คนในโลกตะวันตกปรับวิถีชีวิตและพฤติกรรมให้สามารถทำกิจกรรมได้พร้อมกันหลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกัน การเชื่อมโยงต่อกันเป็นเครือข่ายไลน์กลุ่มสมาชิกกลุ่มเฟซบุ๊กในโลกออนไลน์กลุ่มต่าง ๆ เพื่อแบ่งปันข้อมูลข่าวสารจะมีมากมายยิ่งขึ้น ดังนั้น การทำงานในรูปแบบใหม่จะทำงานกันบนแพลตฟอร์มในระบบ

เปิดมากกว่าเดิม ลักษณะงานที่ประสานและร่วมมือกันจากทุกมุมโลก จะเร็วกว่าเดิม ดีกว่าเดิม และสะดวกกว่าเดิม ดังนั้นการทำความเข้าใจ พฤติกรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่างของคนแต่ละยุคแต่ละเจนเนอเรชันที่สำคัญ 5 กลุ่ม จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำมาวิเคราะห์ไว้เป็นส่วนหนึ่งของกระแสการเปลี่ยนแปลง

กระแสดเจนเนอเรชันแต่ละยุค โดยเฉพาะคนรุ่น Baby Boomer ซึ่งเกิดระหว่างปี พ.ศ. 2489 - 2507 ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กำลังมีอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ คนยุคนี้มีอายุ 50 ปีขึ้นไป มีชีวิตเพื่อการทำงาน ประหยัด อดทน อดออม รอบคอบ

ส่วนคนรุ่น Gen X ซึ่งเกิดระหว่างปี พ.ศ. 2508 - 2522 เป็นยุคที่โลกมันคั่งแล้ว เป็นยุคของคนวัยทำงานโตมากับพัฒนาการของวิดีโอเกม คอมพิวเตอร์ เพลงฮิปฮอป และอาจทันได้ดูทีวีจอขาวดำด้วย คนยุคนี้ชอบอะไรง่าย ๆ ไม่เป็นทางการ เป็นตัวของตัวเองสูง มีความคิดสร้างสรรค์

สำหรับในส่วนของคนรุ่น Gen Y ซึ่งเกิดระหว่างปี พ.ศ. 2523 - 2540 ก็เป็นคนที่เกิดและโตมาในยุคที่เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตเจริญรุดหน้า คนกลุ่มนี้ชอบทำงานด้านไอที มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถทำอะไรได้หลายๆ อย่างในเวลาเดียวกัน เป็นคนมองโลกในแง่ดี แต่ไม่ค่อยมีความอดทน

กล่าวสำหรับคนรุ่น Gen Z ที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา คนรุ่นนี้จะเติบโตมาพร้อมกับสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายที่อยู่แวดล้อม มีความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีต่างๆ และเรียนรู้ได้

รวดเร็ว และคนกลุ่มสุดท้ายคือ

ยุคนี้เป็นยุคของคนทุกกลุ่มข้างต้นเรียกว่าคนรุ่น Gen C นับได้ว่าเป็นกลุ่มคนยุคดิจิทัลที่คละกัันระหว่างกลุ่มคนข้างต้น จัดกลุ่มตามพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต และโซเชียลเน็ตเวิร์ก มีพฤติกรรมเสพติดการเชื่อมต่อไวไฟ อินเทอร์เน็ต สามารถโพสต์และแชร์ได้ทุกเมื่อ เป็นคนใน “สังคมก้มหน้า” มีโลกส่วนตัวสูง เป็นปัจเจกชนเต็มตัว (Individualism) และเป็นคนจำนวนมากของสังคมโลกในเวลานี้ (Kapook 2017)

ข้อ 5 กระแสคลื่นการเลี้ยงตัวเองแบบดิจิทัล (Digital Entrepreneurship Wave)

ธุรกิจดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 กำลังเปลี่ยนแปลง “ค่านิยมการศึกษา” ของผู้คนในโลกตะวันตก จากเดิมเรียนแล้วมุ่งเป็น “มนุษย์เงินเดือน” ก็เปลี่ยนเป็นเรียนรู้เพื่อ “เลี้ยงตัวเอง” ออกมาเป็น “ผู้ประกอบการอิสระ” กันเป็นจำนวนมาก คนรุ่นใหม่ในยุโรป เปิดใจกว้าง ยอมรับวัฒนธรรมแตกต่างมากขึ้น ต่างออกแสวงหา “เครือข่ายใหม่ๆ” จากทั่วโลก เพื่อคิดค้นนวัตกรรมนำไปสร้างคุณค่าและมูลค่าของสินค้า บริการ ทำให้เกิด “นวัตกรรม” ใหม่ ๆ ทั้งด้านสินค้า บริการ และกระบวนการ ผนวกกับแนวคิด “Re” ไม่ว่าจะเป็น Recycle, Reuse, Retro คือการนำของเก่ามาหมุนเวียน การใช้ซ้ำ และการย้อนอดีต

“พระพุทธศาสนา” ในโลกตะวันตกจึงได้รับความสนใจ และเข้าไปสู่

“กระแสความนิยม” คนรุ่นใหม่ในโลกตะวันตกโดยบังเอิญ เพราะ “คำสอนพุทธศาสนา” ส่วนมากสอนให้คนคิดบวกและมุ่งสู่ความสำเร็จ โดยพึ่งพาลำแข้งของตนเอง กระบวนทัศน์ในการทำธุรกิจที่เปลี่ยนแปลง ค่านิยมการศึกษาทำให้คนรุ่นใหม่ปรับตัวเข้ากับแนวคิดดิจิทัล “แบ่งปัน และดูแล” Share & Care จึงทำให้ “คนรุ่นใหม่” ในโลกตะวันตกนิยมเรียนรู้ “ความแตกต่าง” ที่หลากหลาย จากอีกซีกโลกผ่านฐานข้อมูล Google ความบันเทิงและสาระการเรียนรู้ YouTube การหาเพื่อนใหม่ ๆ บนโลกออนไลน์อย่าง Facebook เป็นต้น และค้นหา “ความสำเร็จ” โดยอิงหลัก การฝึกจิต และสมาธิ ซึ่งหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งเรียนรู้ การฝึกจิตที่สมบูรณ์แบบที่สุดในโลก เหมาะกับกระแสคนทำงานที่มุ่ง ความสำเร็จแบบพึ่งพาตัวเองเป็นอย่างยิ่ง

ข้อ 6 กระแสคลื่นวัฒนธรรมการทำงานและการเรียนรู้ยุค ดิจิทัล (Digital Working and Learning Wave)

ในยุคดิจิทัลงานที่มีลักษณะงานประจำจันทร์ถึงศุกร์ จะค่อย ๆ ลดความสำคัญลงและถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ Artificial Intelligence งานบริการเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การฝึกอบรม เพื่อเพิ่มสมรรถนะตนเองให้สามารถคิด และตัดสินใจทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น คอร์สการปฏิบัติธรรม ผสมผสานกับการออกกำลังกาย กำลังได้รับความนิยมในโลกตะวันตก กระแสการทำงานที่ไหนก็ได้ เวลา ใดก็ได้ ใช้เพียงแค่สมาร์ทโฟน หรือไอแพด ตัวเดียว ขอเพียงมีแค่วิไฟ

กับเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ กำลังมาแรง ขณะเดียวกัน ค่านิยมการเรียนรู้ยุคดิจิทัลก็เปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมการเรียนรู้ยุคใหม่ เกิดกระแสการเรียนรู้ตามหลัก “กาลามสูตร” Unlearn Paradigm ไม่ยึดติดกับสิ่งที่เรารู้มาเป็น “ตัวนอน” ผู้เรียนยุคดิจิทัลต้องปรับตัวให้ทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และเกิดกระแสการเรียนรู้สถานการณ์หรือเหตุการณ์จากมุมมองใหม่ที่แตกต่างจากเดิม เป็น “ดักแด้” ปรับตัวแบบ Relearn Paradigm และชวนขยายเรียนรู้พัฒนา ผักหักตนเองจนสามารถคิดและสร้าง “นวัตกรรม” การเรียนรู้ที่แตกต่างและโดดเด่น จนเกิด “ผลิตภัณฑ์” “บริการ” และ “กระบวนการ” ใหม่ ๆ ที่สังคมโลก “ยอมรับ” จนนำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย ที่เรียกย่อ ๆ ว่า Learn คือเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

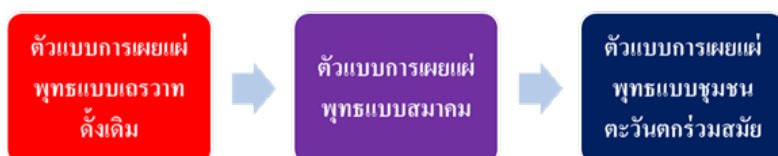
ด้วยกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรวดเร็วในยุคเปลี่ยนผ่านทั้ง 6 ด้าน ได้ส่งผลกระทบต่อ “ตัวแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก” ตามไปด้วย ต่อจากนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอ “ตัวแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก” ในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลง เท่าที่เห็นและเป็นอยู่จริงเป็นลำดับถัดไป

ตอนที่ 2 ตัวแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก

กระแสดการเปลี่ยนแปลงทั้ง 6 ประการที่สรุปไว้โดยย่อในเนื้อหาตอนที่ผ่านมามีผลทำให้นักพุทธศาสน์ต้องกลับมาพิจารณาทบทวนและวิเคราะห์ “ตัวแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก” ว่าเป็น “อากาลิก” ไม่มีข้อจำกัดเรื่องกาลเวลา จริงหรือไม่? หรือว่าต้องปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ในโลกตะวันตกที่เปลี่ยนแปลงไป? และในเมื่อสถานการณ์พระพุทธศาสนาที่เราเรียนรู้มาได้ปรับเปลี่ยนไปในบริบทใหม่ ๆ ดังนั้น ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับวงการพระพุทธศาสนาจึงสมควรเปิดใจเรียนรู้สถานการณ์จากมุมมองใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม และโจทย์สำคัญสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก หัวใจสำคัญคือ “การเรียนรู้” จะเรียนรู้อย่างไรให้สามารถคิดและทำจนสามารถนำเสนอหลักการ วิธีการ กระบวนการ ขั้นตอน และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ชาวตะวันตกได้อย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถวัดและประเมินความสำเร็จได้ ในเชิงปริมาณและคุณภาพ

จากการสำรวจโดยการประมวลเอกสารจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดทั้งติดตามความเคลื่อนไหวสถานการณ์พุทธศาสนาจากสื่อสังคมโลกออนไลน์ ที่พบล่าสุดในฐานข้อมูล Google สืบค้นระหว่างวันที่ 15 กันยายน ถึงวันที่ 3 ตุลาคม พุทธศักราช 2560 ได้ข้อค้นพบว่า “ตัวแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตะวันตก” มีทั้งหมด 3 รูปแบบ รายละเอียด

ดังแสดงไว้ในแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก

แบบแรกคือ “ตัวแบบการเผยแผ่พุทธแบบเถรวาทดั้งเดิม”

พระธรรมทูต เป็นผู้นำที่สำคัญในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนไปในประเทศต่าง ๆ ในแถบตะวันตกโดยความริเริ่มและการสนับสนุนของชุมชนไทยที่พำนักพักอาศัยอยู่ในประเทศนั้น ๆ โดยที่ในยุคของโลกาภิวัตน์ การเดินทางไปมาระหว่างประเทศในแถบเอเชียกับโลกตะวันตก กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา ด้วยเหตุผลที่หลากหลาย ทั้งเพื่อไปประกอบอาชีพ และแสวงหาชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพื่อเรียนหนังสือ และเพื่อติดตามคู่ครองหรือครอบครัวไปทำงาน จะเห็นได้ว่าคนไทยได้โยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในต่างประเทศเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มที่จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี ตัวเลขคนไทยในประเทศเยอรมันประมาณ 100,000 คน อังกฤษประมาณ 40,000 คน และสวีเดนประมาณ 25,000 คน สหรัฐอเมริกาประมาณ 350,000 คน เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบความร่วมมือและสนับสนุนระหว่าง “พระสงฆ์” กับ “ชุมชนชาวพุทธ” ที่อพยพจากประเทศพุทธสายเถรวาท คือ พม่า ศรีลังกา ลาว เขมร และ

เวียดนาม ซึ่งก็เดินทางไปตั้งถิ่นฐานพำนักพักอยู่ถาวรประเทศต่าง ๆ ในยุโรป อเมริกา และออสเตรเลีย เป็นอันมาก แนวโน้มมีการจัดตั้ง “วัด” หรือ “ศูนย์การปฏิบัติธรรม” ขยายตัวออกไปเพื่อรับใช้ชุมชนที่ขยายตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ และวัดต้นสังกัดในไทย ศรีลังกา พม่า ลาว และเขมร ได้มีการส่ง “พระธรรมทูต” ไปประจำยังวัดเหล่านั้น ซึ่งวัดถือว่าเป็นสถานที่พึ่งพาทางจิตใจของชุมชนชาวพุทธ และเป็นศูนย์รวมของชุมชนชาวพุทธในต่างประเทศมีผู้นำชาวพุทธที่เข้มแข็งในการสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จัดตั้งในรูปแบบองค์กรไม่แสวงหากำไร มีลักษณะสำคัญ 2 ประการในมุมมองของชาวตะวันตกคือ องค์กรแบบที่มีพระเป็นผู้นำดูแล เรียกว่า “วัด” และองค์กรแบบสำนักปฏิบัติธรรม มีคนในชุมชนเป็นผู้ดูแล เรียกว่า “สมาคมชาวพุทธ” หรือ “ศูนย์ปฏิบัติธรรมชาวพุทธ”

ข้อดีการมีวัดในต่างแดนคือ “การประชาสัมพันธ์พระพุทธศาสนาในเชิงสัญลักษณ์” ยกตัวอย่างเช่น เมื่อคนไทยไปตั้งรกราก ณ ที่ใด ก็จะมีการรวมตัวและคบหาสมาคมกันและจัดกิจกรรมรวมกัน โดยนำเอาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยไปเผยแพร่ และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม เช่น อาหารไทย มวยไทย รำไทย เพื่อสร้างบรรยากาศและช่วยให้รำลึกถึงความเป็นไทย และช่วยให้คนไทยในต่างแดนรู้สึกผ่อนคลายความคิดถึงบ้านเกิดเมืองนอนของตน นอกจากนี้ชุมชนคนพุทธในต่างแดนก็มีส่วนสำคัญในการนำเอาพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ในโลกตะวันตกในเมืองที่ตนพำนักพักอาศัยอยู่ โดยการจัดตั้งวัดไทย เพื่อจะได้มีโอกาสในการทำบุญ

พุทธธรรม และเป็นสถานที่พึ่งพาทางจิตใจ และวัดไทยยังกลายเป็น ศูนย์รวมของชุมชนไทยในต่างประเทศ ที่ใดมีคนไทยอาศัยอยู่เป็น จำนวนมาก ที่นั่นก็มักจะมีวัดไทยตั้งอยู่เป็นจำนวนมากเช่นกัน การจัด ตั้งวัดไทยในต่างประเทศก็สามารถกระทำได้ง่าย โดยชุมชนไทยจะรวม กันรวบรวมเงินเพื่อนำมาซื้อที่ดินและอาคารเพื่อเป็นที่ตั้งของวัดไทย มี การจดทะเบียนเป็นสมาคมหรือองค์กรไม่แสวงหากำไรตามกฎหมายท้องถิ่น หลังจากนั้นก็ทำเรื่องมายังหน่วยงานราชการไทยที่เกี่ยวข้องเพื่อขอ ให้อำนาจรัฐจัดส่งพระธรรมทูตไทยไปประจำวัดเพื่อนำพระธรรมคำสอน ไปเผยแผ่

ข้อจำกัดคือ เมื่อมีแนวโน้มการจัดตั้งวัดไทยในโลกตะวันตกเพิ่ม มากขึ้น ก็มีการร้องเรียนปัญหาการทำงานของพระสงฆ์เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ทั้งในเรื่องความประพฤติไม่เหมาะสมเกี่ยวข้องกับสตรี ความขัดแย้ง ระหว่างพระสงฆ์กับคณะกรรมการวัดในเรื่องการเงินและการบริหาร จัดการวัด เป็นเหตุนำมาซึ่งความแตกแยกของชุมชนไทย และมีการฟ้อง ร้องดำเนินคดีในศาล ซึ่งส่งผลเชิงลบต่อภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนา ในสายตาของคนท้องถิ่น จำนวนวัดไทยมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น แต่หน่วย งานรัฐในส่วนกลางของไทยไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง พระธรรมทูตไทยบาง รูปไม่ได้รับการต่อใบอนุญาตให้พักต่อ ทำให้ต้องโยกย้ายไปยังประเทศอื่น โดยไม่ได้แจ้งข้อมูลให้สถานทูตทราบ และมักประสบปัญหาการเข้าเมือง โดยผิดกฎหมาย และมีการแอบอ้างชื่อวัด สำนักสงฆ์ หรือศูนย์ปฏิบัติ ธรรม โดยเรียกเก็บเงินบริจาคจากพุทธศาสนิกชนเพื่อประโยชน์ส่วนตัว

(ธนวิทย์ สิงห์เสนี 2552: 1-2)

นอกจากนี้ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่าปัญหาสำคัญที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข กล่าวคือการใช้พระธรรมทูตไทยขาดทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ ทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนภาษาอังกฤษ และภาษาท้องถิ่น ซึ่งล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญอันยิ่งใหญ่ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ชาวตะวันตกเข้าใจพระพุทธศาสนาได้อย่างถ่องแท้ มหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตลอดจนทั้งกรมการศาสนา จะต้องกำหนด “แผนยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก” โดยกำหนดนโยบายและมาตรการ ด้วยการช่วยกันสร้างวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ โครงการ และจัดทำนโยบายเชิงกลยุทธ์ที่แตกต่าง เพื่อแก้ปัญหาที่พระธรรมทูตไทยไม่เคยทำ และทำไม่ได้เพื่อให้ “ตัวแบบการเผยแผ่พระพุทธแบบเถรวาทดั้งเดิม” มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล เร็วกว่าดีกว่าและต้นทุนต่ำกว่าเดิม เหมาะสมกับเศรษฐกิจยุคดิจิทัล

แบบที่ 2 “ตัวแบบการเผยแผ่พุทธแบบสมาคม”

เป็นเรื่องใหม่สำหรับแวดวงวิชาการพุทธศาสนาในประเทศไทย เพราะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ยุโรปนำโดยชาวตะวันตกในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 ที่เดินทางมาทำงานในแถบอินเดียได้และประเทศต่างๆ ในเอเชีย แล้วเกิดความสนใจศึกษาคำสอนดั้งเดิมพระพุทธศาสนา ประทับใจ ชาบซึ่งนำไปปฏิบัติ กลับไปประเทศของตนแล้วดำเนินการ “กิจกรรมชาวพุทธ” ในรูปแบบ “สถาบันชาวพุทธตะวันตก” (Western

Buddhist Institution) โดยมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน อาทิ สมาคมบาลีปกรณ์ เน้นศึกษาวิจัยคำสอนพระพุทธศาสนาจากคัมภีร์บาลี สมาคมเทววิทยา เน้นทำหน้าที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนาทั้งในยุโรปและเอเชียหน้าที่โดยตรงของสมาคมเทววิทยาคือการจัดกิจกรรมเปลี่ยนศาสนาจากเดิมมาเป็นพุทธ เรียกกันว่า “การปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ” ส่วนหน้าที่ทางอ้อมคือการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ยกตัวอย่างเช่น การระลึกชาติ และกฎแห่งกรรม การใช้พลังจิตเพื่อความสำเร็จ หน่วยงาน การบำบัดโรคทางจิต

กล่าวโดยย่อการทำงานของ “สมาคมบาลีปกรณ์” เน้นกลุ่มเป้าหมาย “ปัญญาชน” ที่ประกอบด้วย “ปัญญา” ส่วนการทำงานของ “สมาคมเทววิทยา” เน้นกลุ่มเป้าหมาย “สัทธิชน” ที่นิยมชมชอบ “ปาฏิหาริย์” และพลังอำนาจเร้นลับ ทว่าเมื่อทั้งสองฝ่ายร่วมคิดร่วมทำก็บังเกิดผลทำให้สถิติชาวพุทธเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะการเปลี่ยนคนที่ “เบื่อหน่าย” ศาสนาแบบดั้งเดิมให้เข้ามาปฏิญาณตนนับถือพระพุทธศาสนาแบบชาวพุทธตะวันตก (Bell 1991: 31-33)

ส่วนสมาคมมหาโพธิ์ มีผลงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ประจักษ์ คือ การถือกำเนิดของ “พุทธวิหารลอนดอน” ในปีพุทธศักราช 2469 และมีผลทำให้เกิดวัดพุทธสายเถรวาทตามมาในปีพุทธศักราช 2500 ในชื่อว่า “พุทธวิหารเบอร์ลิน” ในเยอรมัน และประเทศต่าง ๆ ในยุโรป โดยได้นิมนต์พระสงฆ์จากประเทศศรีลังกามาจำพรรษาและทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ข้อดีของตัวแบบการเผยแผ่พุทธแบบสมาคมมีหลายประเด็นข้อแรกคือทำงานกันในรูปแบบ “สมาชิกรวม” ซึ่งสนใจ คิดและเห็นในทิศทางเดียวกัน และมีทั้งแบบทั่วไปและแบบกิตติมศักดิ์ มีระบบการประชาสัมพันธ์ผลงานกันในลักษณะ “จดหมายข่าว” มีวารสารนิตยสารส่งข่าวคราวถึงสมาชิกรวมเป็นรายเดือนรายไตรมาสหรือรายปี มีกิจกรรมต่าง ๆ ก็ส่งข่าวคราวถึงกัน ยกตัวอย่างสมาคมบาลีปกรณ์ได้สร้าง “พุทธศาสนิกชน” สาย “ปัญญา” ผลงานของสมาคมในรอบร้อยปีเศษได้มีส่วนสนับสนุนส่งเสริมค้นคว้า และเผยแผ่คำสอนพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท และมีส่วนสร้าง “นักปราชญ์ชาวพุทธตะวันตก” แม้จะมีจำนวนน้อย แต่ก็มากด้วยคุณภาพ ได้ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันคัดเลือก ปรวรรต แปล และเผยแผ่ “คัมภีร์พุทธดั้งเดิม” ทั้งพระบาลีและอรรถกถา สู่วิชาการพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วยุโรป และอเมริกา ทำให้เกิดมีจำนวนชาวพุทธที่มากด้วยสติปัญญา ความรู้ความสามารถ จำนวนหนึ่ง ทั้งในอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และรัสเซีย เป็นต้น

ส่วนสมาคมเทววิทยาก็มีบทบาทในการสร้างและขยายฐานชาวพุทธกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายเน้นขยายจำนวน “พุทธศาสนิกชน” สาย “ศรัทธา” มุ่งดึงดูดชาวตะวันตกให้เปลี่ยนมานับถือ “พระพุทธศาสนา” เป็นจำนวนมาก และยังขยายผลการสร้าง “พุทธศาสนิกชน” ไปทั่วโลก ทั้งในยุโรป สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย แอฟริกา ทำให้มีผู้ปฏิญาณตนเป็น “พุทธมามกะ” เกิดขึ้นจำนวนมาก ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมถึงประเทศอันเป็นต้นกำเนิดของพระพุทธศาสนา คืออินเดีย และศรีลังกาด้วย

สำหรับข้อจำกัดของตัวแบบการเผยแผ่พุทธแบบสมาคมก็มีปรากฏให้เห็นโดยเฉพาะ “ความขัดแย้ง” ในการบริหารจัดการ และ “ทฤษฎีสามัญญตา” คือความเห็นต่างกันในเรื่องหลักคำสอน และหลักการบริหารจัดการในสมาคม ซึ่งผู้บริหารสมาคมบาลีปกรณ์มาจากคนที่เป็น “ปัญญาชน” แตกต่างจากผู้บริหารสมาคมเทววิทยาซึ่งมาจากสาย “ศรัทธาชน” เมื่อไม่มีการสร้างและขยายจำนวน “ผู้นำ” ที่มารับช่วงการทำงานต่อในลักษณะ “ทีมเวิร์ค” การทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตะวันตกผ่านรูปแบบสมาคมแบบที่ 2 ซึ่งดำเนินการโดยชาวตะวันตก ก็อับเฉาและอับแสงลงตามลำดับ และสำหรับสมาคมเทววิทยา เมื่อ “จุดยืน” เรื่อง “หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา” ไม่ชัดเจน มุ่งและเน้นหนักไปทาง “ปาฏิหาริย์” ระยะเวลาหลังบัพทาทก็ร่วงโรยลงตามลำดับ เมื่อขาดผู้นำทางจิตวิญญาณที่เข้มแข็งและทำงานเต็มกำลังอย่าง “อนาคาริก ธรรมपालะ” ซึ่งแยกตัวออกไปก่อตั้งสมาคมมหาโพธิ พร้อมกับท่านเซอร์เอดวิน อาโนลด์ ทว่าในท้ายที่สุด สมาคมมหาโพธิ ก็ไม่ได้เติบโตและขยายตัว แตกตัวออกไปได้อย่างเท่าที่ควรจะเป็น เพราะขาด “ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์” มีฝีมือในการบริหารจัดการคน จัดการเงิน จัดการทรัพยากร และการจัดการลักษณะปัญหาสำคัญที่พบคือขาดการจัดการแนวคิด วิธีการ การคิดเชิงสร้างสรรค์ คิดในเชิงนวัตกรรมมองหาสินค้าบริการ หรือความคิดใหม่ ๆ ที่พระพุทธศาสนาปรับใช้ได้เหมาะสมและสอดคล้องกับกระแสและค่านิยมของชาวตะวันตกที่ยังคงอิงแอบกับรากเหง้าทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมแบบตะวันตก

การบริหารจัดการของ “สมาคมบาลีปกรณ์” “สมาคมเทววิทยา” หรือ “สมาคมมหาโพธิ” มีลักษณะ “กินบุญเก่า” กล่าวคือผ่านเลยช่วงเวลาแห่งการ “ตั้งต้น” เลยจุดที่ “เติบโต” ถึงจุด “ตีบตัน” ล้ำสุดเข้าสู่โค้งสุดท้ายแห่งสถานการณ์ที่ “ตกต่ำ” รอคอยการฟื้นฟู และรื้อฟื้นให้กลับมาทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หรืออาจ “ยุบ” สมาคมทั้งก็มีความเป็นไปได้ทั้งสิ้น

แบบที่ 3 “ตัวแบบการเผยแผ่พุทธแบบชุมชนตะวันตกร่วมสมัย”

เป็น “องค์กรพุทธระดับนานาชาติ” ซึ่งเน้นสร้าง “ชุมชนชาวพุทธตะวันตก” (Western Buddhist Community) ถือกำเนิดโดยชาวพุทธตะวันตก เป็นองค์กรของชาวพุทธตะวันตก จัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงจากรากเหง้าวัฒนธรรมแบบตะวันตก (London Inter Faith Centre 2017)

ปัจจุบัน “ตัวแบบการเผยแผ่พุทธแบบตะวันตกร่วมสมัย” สรุปโดยแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 “ชุมชนชาวพุทธคนโสด”

ลักษณะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชุมชนนี้ เน้น “กิจกรรมปฏิบัติธรรม” สำหรับคนโสด และคนที่แสวงหา “ประสบการณ์ปฏิบัติธรรม” แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ซึ่งมีลักษณะ “ฝึกอบรมและพัฒนา”

ขั้นตอนแรกเน้น “การบูรณาการ” ขั้นตอนนี้ค่อย ๆ ปรับตัว

ปรับสภาพจิตใจผู้เริ่มเข้าคอร์สปฏิบัติธรรม เน้นการฝึกกำหนดลมหายใจเข้าออก ใช้หลัก “อานาปานสติ” เพื่อฝึกจิตให้มีสติและสมาธิ ทั้งยังช่วยสร้าง “สันติภายใน” คือความขัดแย้งเชิงจิตวิทยา

ขั้นตอนที่ 2 เน้น “ความคิดเชิงบวก” เป็นคุณลักษณะของ “สมถภาวนา” หลักธรรมที่ใช้ในขั้นตอนนี้คือ “พรหมวิหารธรรม 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา” เน้นปลูกฝัง “เมตตาภาวนา” และหลักปฏิบัติที่สำคัญในขั้นตอนนี้คือการมุ่งพัฒนาอบรมผู้เข้าร่วมให้มีพัฒนาการอารมณ์คิดบวกที่เห็นผลประจักษ์ชัดอย่างมีนัยสำคัญ

ส่วนขั้นตอนที่ 3 และขั้นตอนที่ 4 เน้น “จิตวิญญาณ” คิดและเชื่อแบบชาวพุทธ มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 3 เน้น “มรณานุสติ” ฝึกจิตให้รำลึกถึง “อนัตตา” ความว่างเปล่าของตัวตน และให้อยู่กับความจริง สมาธิที่สอนในขั้นตอนนี้เน้น “วิปัสสนาภาวนา” แยก กาย เวทนา จิต ธรรม ออกจากกัน พิจารณา “พระไตรลักษณ์” โดยฝึกจิตให้พิจารณา “อนิจลักษณะ” “ทุกขลักษณะ” และ “อนัตตาลักษณะ” ของสังขารที่ปรุงแต่งขึ้นเป็นร่างกาย อารมณ์ความรู้สึก และจิตใจ

ขั้นตอนที่ 4 เน้น “การเวียนว่ายตายเกิด” สอนให้พัฒนา “จิตใจ” และ “ความตาย” ของ “อัตตา และตัวตน” ที่มีอายุขัยเป็นเครื่องกำหนด พิจารณา “ตัวบุคคล” ที่มีการเวียนว่ายตายเกิดในเชิงจิตวิญญาณ แนวปฏิบัติเน้น “หลักธรรม” ที่พระพุทธเจ้า และพระโพธิสัตว์ใช้ปฏิบัติประจำใน “พุทธภาวะ” สำหรับการปฏิบัติธรรมที่ต้องถือ “เพศพรหมจรรย์”

ในฐานะ “บรรพชิต” ผู้ถือเพศพรหมจรรย์ทั้งหญิงและชายจะต้องเข้าคอร์สฝึกควบคุมจิต เรียกว่า “วิปัสสนากรรมฐาน” ที่เน้น “การบรรลุธรรมขั้นสูง” ต่อไป โดยมี “การวัดและประเมินผลการปฏิบัติธรรม” ที่มียุทธศาสตร์สำคัญทางสถิติ (Triratna Buddhist Community 2017)

ชุมชนชาวพุทธตะวันตกในลักษณะที่บรรยายมานี้ เป็น “ตัวแปรสำคัญ” ที่ผู้นำชาวพุทธฝรั่ง องค์การชาวพุทธต่าง ๆ ในโลกตะวันตกนำไปใช้สร้างและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง “ชาวตะวันตก” ให้กลายเป็น “ชาวพุทธตะวันตก” สำหรับ “สถาบันชาวพุทธตะวันตกทั้งหลาย” และมีนัยสำคัญต่อการบูรณาการและเปลี่ยนแปลงชาวตะวันตกยกระดับขึ้นสู่สถานภาพของ “สังคมชาวพุทธตะวันตก”

สถาบันชาวพุทธตะวันตก ที่กำลังดำเนินการเคลื่อนไหว และทำงานได้ผลในโลกตะวันตก มีหลายองค์การ อาทิ สหภาพชาวพุทธยุโรป (European Buddhist Union) ซึ่งองค์กรมีสถานภาพเป็นสมาชิกของสหภาพยุโรป (European Union) พุทธสมาคมโลก (World Fellowship of Buddhism) และสหพันธ์ชาวพุทธนานาชาติ (International Buddhist Confederation) ปัจจุบันเมื่อรวมชาวพุทธทุกนิกาย มีจำนวนนับพันองค์กรกระจายทั่วไปในประเทศต่าง ๆ ของสหภาพยุโรป

มีข้อสังเกตว่าผู้บริหารองค์กรชาวพุทธยุคใหม่ พยายามชักชวนชาวพุทธจากทุกนิกายให้มาร่วมกันทำและขยายสมาชิกชาวพุทธให้เพิ่มขึ้นจำนวนมากในสหภาพยุโรป ล่าสุดมีการสำรวจและบันทึกเป็นสถิติพบว่าสมาชิกชาวพุทธมีจำนวน 1,800,000 คนเศษ กระจายอยู่ตาม

ประเทศต่างๆ ในสหภาพยุโรป (European Buddhist Union 2017)

อีกตัวอย่างของการเผยแผ่พุทธแบบชุมชนตะวันตกร่วมสมัยคือ “ชุมชนชาวพุทธไตรรัตน์” (Trairatana Buddhist Community) ผู้นำองค์กรเข้าใจเข้าใจถึงและพัฒนาการบูรณาการพุทธศาสนาเข้ากับวัฒนธรรมและสังคมแบบตะวันตก ได้ก่อตั้งและขยายกิจการจนเจริญเติบโตรวดเร็วตามลำดับ แม้ว่าจะมีกระแสต่อต้านและไม่เข้าใจวิถีคิดวิธีปฏิบัติวิธีทำงานที่อิงกับการจัดการสมัยใหม่

Sangharakshita (2017) ผู้ก่อตั้ง “ชุมชนชาวพุทธไตรรัตน์” ได้อธิบาย “ประสบการณ์ตรง” ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่โลกตะวันตกไว่น่าสนใจ สรุปความว่าเมื่อองค์กรริเริ่มโครงการปฏิบัติธรรมระยะสั้นบางคอร์ส ผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมบางคนซึ่งได้เข้าร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอเริ่มรู้สึกว่าเขาต้องการให้ช่วยขยายเวลาการปฏิบัติธรรมให้ยาวขึ้นถึงแม้ว่าพวกเขาจะมีปัญหาไม่สามารถเดินทางไปปฏิบัติธรรมที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมนอกเมือง หรือกลางานได้ ชาวตะวันตกที่มาเข้าคอร์สปฏิบัติธรรมต้องการพำนักร่วมกิจกรรมกับชาวพุทธวงการอื่นๆ และต้องการใช้เวลากับธรรมะมากขึ้น แน่แน่นอนว่าต้องการให้เวลาแก่การปฏิบัติธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งถึงขั้นตอนนี้ “สังฆรักษิตะ” เรียกว่า “ชุมชนจิตวิญญาณที่อยู่อาศัย” (Residential Spiritual Communities) โดยหลักการแม้ว่าสมาชิกของชุมชนเหล่านี้มิได้อาศัยอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกัน แต่ทว่าได้นั่งสมาธิร่วมกันทุกเช้า รับประทานอาหารเข้าร่วมกัน ศึกษาธรรมะร่วมกัน ส่งเสริมกันและกันในการใช้ชีวิตอย่างชาวพุทธ ซึ่งต้องใช้เวลายาวนานถึง

20 ปีเศษ กว่าที่จะเกิดชุมชนชาวพุทธเช่นนี้ขึ้นมาได้ในตะวันตก ปัจจุบันมีชุมชนวิถีพุทธในลักษณะเดียวกันนี้เกิดขึ้นแพร่หลายทั่วสหราชอาณาจักร บางชุมชนมีขนาดเล็ก มีสมาชิก 4-5 คน บางชุมชนมีขนาดใหญ่ มีสมาชิกสูงสุดถึง 30 คน ส่วนมากอยู่ในเมืองใหญ่ ส่วนน้อยอาศัยอยู่นอกเมือง สมาชิกชุมชนวิถีพุทธตะวันตกบางคนทำงานนอกวงการพุทธ ในขณะที่บางส่วนก็ทำงานกับชุมชนชาวพุทธไทรรัตนะ

สำหรับ “ตัวแบบชุมชนชาวพุทธไทรรัตนะ” ที่คิดและทำจนได้ผล ผู้ก่อตั้งสรุปไว้ดังนี้

The most successful, and perhaps most typical kind of FWBO spiritual community, is the single sex community consisting of either men only or women only. Mixed sex communities, including those containing families, have not worked very well or lasted very long. Some women's communities, however, contain mothers and children, and this arrangement seems to work. Husbands and wives, as well as lovers, sometimes live in separate, single sex communities. (Sangharakshita 2017)

รูปแบบชุมชนจิตวิญญาณวิถีพุทธแบบ FWBO (ย่อมาจากคำว่า Friends of the Western Buddhist

Order แปลว่ามวลมิตรของคณะชาวพุทธตะวันตก ชื่อเดิม ก่อนเปลี่ยนเป็น Triratana Buddhist Community ชุมชนชาวพุทธไตรรัตนะ) ที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดคือ ชุมชนที่มีสมาชิกเป็นเพศเดียวกัน อาจเป็นเพศชายล้วนหรือเพศหญิงล้วน ชุมชนที่มีสมาชิกผสมระหว่างชายและหญิง รวมถึงครอบครัวของสมาชิกเหล่านั้น ทำงานได้ไม่ค่อยดีและมักไม่ยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตาม มีชุมชนฝ่ายหญิงบางแหล่งที่มีสมาชิกเป็นแม่และลูก ๆ ทำงานได้ดี สามีภรรยาหรือคู่รัก บางครั้งอยู่เป็นสมาชิกของชุมชนเพศเดี่ยวแยกกัน

สังฆรักษิตะ มีความเห็นว่า “ชุมชนวิถีพุทธแบบตะวันตก” ที่ทำงานเข้ากับบริบทสังคมตะวันตกได้ผล ไม่ควรจะเป็นตัวแบบการจัดองค์กรเป็น “วัด” ที่พระสงฆ์นำ หรือ “สำนักปฏิบัติธรรม” ที่ฆราวาสนำ แต่ชุมชนชาวพุทธแบบตะวันตกยุคดิจิทัล ควรมี “กระบวนการ” ใน 6 ลักษณะดังนี้

1. การเคลื่อนไหวทำงานทั่วโลก คือไม่ควร “ตีกรอบ” การทำงานเพื่อพุทธศาสนิกายใดนิกายหนึ่ง แต่ควรทำงานในลักษณะสร้างแรงบันดาลใจจากชาวพุทธทุกนิกาย จึงเรียกขบวนการทำงานนี้ว่า “ทั่วโลก” แทนที่จะเรียกว่า “ผสมผสาน” เพราะมีหลักฐานยืนยันชัดเจนว่ามีพื้นฐานเกิดจาก “เอกภาพ” ที่เป็นผลดีต่อพุทธทุกนิกาย

2. การปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ เป็นหัวใจสำคัญของ “ชุมชนวิถีพุทธแบบตะวันตก” การปฏิญาณตนเป็นผู้นับถือพระรัตนตรัยคือพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง เป็นสรณะเป็นหลักในการพิจารณาว่าบุคคลนั้น ๆ ในโลกตะวันตก เป็นชาวพุทธอย่างแท้จริง

3. รูปแบบองค์การเป็นเอกภาพ ต้องไม่ทำงานเหมือนรูปแบบองค์การคณะสงฆ์ ชุมชนชาวพุทธแบบตะวันตกต้องไม่เผยแผ่พุทธศาสนาเช่นเดียวกับที่พระสงฆ์วัดพุทธต่างๆ ทำการเผยแผ่ สังฆรักษ์อิสระสร้างระบบการปฏิบัติธรรมในลักษณะพิเศษไม่ใช่ออกบวชแบบพระสงฆ์ อนุญาตให้หญิงหรือชายสามารถถือครองเพศพรหมจรรย์ได้โดยสมათานศีลแบบ “อนาคาริกะ” คือผู้ไม่มีเรือน การถือพรหมจรรย์แบบอนาคาริกะ เปิดกว้างสำหรับเพศหญิงหรือชาย ถึงแม้ว่ากระบวนการจะมุ่งเน้นกิจกรรมของคนโสดที่มีนัยสำคัญต่อการเติบโตของจำนวนประชากรชาวพุทธ ทว่าหญิงหรือชาย ก็ได้รับสิทธิเสมอภาคที่จะปฏิบัติธรรมและพัฒนาจิตวิญญาณขั้นสูงต่อไป

4. การมุ่งเน้นกัลยาณมิตรทางด้านจิตวิญญาณ เป็นจุดแข็งของชุมชนวิถีพุทธแบบตะวันตกโดยมีพื้นฐานอิงกับค่านิยมชาวพุทธที่แบ่งปันกันได้ ชุมชนปลูกฝังค่านิยมโดยสอนการใช้เวลาส่วนมากกับกัลยาณมิตรที่แลกเปลี่ยนอุดมคติเพื่อพระพุทธศาสนา และสร้างความประทับใจในพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่ปฏิบัติร่วมกัน สนับสนุนการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศีลธรรม และการเพิ่มจำนวนชาวพุทธที่มี “โพธิจิต”

5. **การทำงานเป็นทีม** กระบวนการมุ่งเน้นการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาเป็นทีม ปลุกฝังจิตวิญญาณเปี่ยมด้วยเมตตาบารมีและเน้นจริยธรรมชาวพุทธโดยพิจารณาแนวปฏิบัติจิตวิญญาณที่มุ่งเปลี่ยนแปลงสังคมตะวันตก

6. **การให้ความสำคัญต่องานศิลปะ** ความประทับใจ และการชื่นชมยินดีในศิลปะแขนงต่างๆ ได้รับพิจารณาว่าเป็นคุณลักษณะอันมีคุณค่าของแนวปฏิบัติจิตวิญญาณวิถีพุทธแบบตะวันตก ชุมชนปลุกฝังโดยสอนความประณีตเกี่ยวกับรสนิยมการเสพศิลปะเป็นรายบุคคลซึ่งสามารถช่วยหลีกเลี่ยงการขัดเกลาความรู้สึพัฒนาการทางอารมณ์ (EQ) และสนับสนุนช่องทางการอธิบายการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และการเติบโตทางด้านจิตวิญญาณ ในภาพกว้าง การเคลื่อนไหวกิจกรรมชุมชนวิถีพุทธแบบตะวันตกได้แสวงหาหลายวิธีการที่จะอธิบายพุทธศาสนาในรูปแบบใหม่ๆ ทันสมัยโดยการเชื่อมโยงกับโครงสร้างสังคมที่น่าสนใจ เอื้ออาหารต่อกัน (Triratna Buddhist Community 2017)

Batchelor (1994: 339) นักเขียนชาวพุทธที่มีชื่อเสียงในอังกฤษกล่าวว่า “ทัศนคติของชุมชนชาวพุทธไตรรัตนะ ที่มีต่อการเผยแผ่ธรรมะเป็นหนึ่งในความตั้งใจที่มีความจริงใจต่อสังคมตะวันตก ซึ่งยังเป็นเรื่องที่สังคมตะวันตกจะต้องนำทัศนคติดังกล่าวไปพิจารณาค่านิยมการทำงานแบบชาวพุทธตะวันตกอย่างต่อเนื่อง”

กลุ่มที่ 2 “ชุมชนนักธุรกิจสัมมาชีพ”

Sangharakshita (2017) ได้นำเสนอปรัชญาและค่านิยมของ “ชุมชนนักธุรกิจชาวพุทธสัมมาชีพ” เน้น “ชาวพุทธตะวันตก” ที่ต้องการอยู่อาศัยใกล้ชิดกับ “ชาวพุทธอื่น ๆ” ในชุมชน และใช้เวลามากขึ้นในการปฏิบัติธรรมและทำกิจกรรมชาวพุทธร่วมกัน

กรณีศึกษา “ชุมชนนักธุรกิจสัมมาชีพ”

ในปีพุทธศักราช 2518 ชุมชนชาวพุทธไต้หวันได้บุกเบิก “โครงการสุขาวดี” และศูนย์พุทธศาสน์ลอนดอน ซึ่งมีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 ในอังกฤษ และต้อง “ระดมทุน” จำนวนมากผ่าน “ชุมชนนักธุรกิจสัมมาชีพ” ซึ่ง “ชาวพุทธฝรั่ง” ได้ร่วมกันบริจาคผลกำไรสนับสนุนโครงการดังกล่าวจนแล้วเสร็จ โดยรูปแบบการระดมทุนแตกต่างจากชุมชนชาวพุทธตะวันออก กล่าวคือชาวพุทธตะวันตกริเริ่มรูปแบบการระดมทุนโดยเน้นหากันเองในเหล่านักธุรกิจที่เป็นนักธุรกิจชาวตะวันตก ไม่ได้ระดมทุนจากเอเชีย เหมือนวัดต่าง ๆ ในพุทธสายเถรวาทนิยมทำกัน

ชาวพุทธตะวันตกใช้ผลกำไรที่เกิดมาสนับสนุนกิจกรรมชาวพุทธจนยั่งยืน ซึ่งแนวคิดชาวพุทธตะวันตกนี้น่าสนใจ เพราะมิได้ “ปฏิเสธ” การทำธุรกิจ แตกต่างจากชาวพุทธเถรวาท ส่วนใหญ่จะคัดค้านและไม่สนับสนุนแนวคิดที่ “ผู้นำชาวพุทธ” มีเงินได้และกำไรมุ่งให้วัดต่าง ๆ อิงกับการกุศล เน้นรายรับจากเงินบริจาคเพียงอย่างเดียว ซึ่งแนวคิดแบบชาวพุทธตะวันออก รายได้ที่เกิดขึ้นมีไม่มากเพียงพอที่จะสนับสนุนกิจการพุทธศาสนา

ให้เผยแผ่ไปได้เพียงแค่นี้ในประเทศเท่านั้น ไม่เพียงพอต่อการขยายกิจการพระพุทธศาสนาไปทั่วโลกเหมือนชาวพุทธตะวันตก

ตัวแบบ “ชุมชนนักธุรกิจสัมมาชีพ” มีวิธีการดำเนินงาน 4 วิธี

วิธีที่ 1 สนับสนุนกิจกรรมด้วยสิ่งของ เครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ทุกอย่าง

วิธีที่ 2 กระตุ้นให้ “ธุรกิจชาวพุทธตะวันตก” ทำงานร่วมกับ “ธุรกิจชาวพุทธตะวันตก” ด้วยกัน

วิธีที่ 3 สร้าง “กิจการชาวพุทธตะวันตก” ด้วยค่านิยมการทำงาน และพุทธปรัชญาชาวพุทธตะวันตกที่เป็น “จริยธรรมและค่านิยมธุรกิจชาวพุทธตะวันตก”

วิธีที่ 4 สนับสนุน “เงินทุน” สำหรับกิจกรรมชาวพุทธตะวันตก (Sangharakshita 2017)

มีข้อค้นพบว่าการบูรณาการพระพุทธศาสนาเข้ากับวงจรเศรษฐกิจของชาวพุทธตะวันตกเป็นภารกิจที่ย่งยากสลับซับซ้อนมากที่สุด

ล่าสุดบางกิจการที่เป็น “ชุมชนนักธุรกิจสัมมาชีพ” ได้เกิดการสร้างงานใหม่ และมีการจ้างงานมีคนทำงานในโครงการมากกว่า 60 คน และมีรายได้ต่อปีเฉลี่ย 2 ล้านปอนด์ หรือคิดเป็นเงินไทยประมาณ 90 ล้านบาทเศษ

กล่าวสำหรับ “ตัวแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก ทั้ง 3 รูปแบบ” พบว่าขับเคลื่อนด้วย “การบูรณาการ” ซึ่งมี 2 แนวคิด คือ “แนวคิดการบูรณาการเชิงจิตวิทยา” และ “แนวคิดการบูรณาการ

พุทธศาสนิกกับชาวพุทธปัจเจกบุคคล” รายละเอียดมีดังนี้

“แนวความคิดบูรณาการเชิงจิตวิทยา” (Psychological Integration)

ซึ่งโดยย่อคือการบูรณาการพุทธศาสน์เข้ากับวัฒนธรรมตะวันตก โดยเฉพาะองค์รวมของ “ศิลปกรรม” “ดนตรี” และ “วรรณกรรม” สำหรับให้บริการชาวยุโรป และอเมริกันที่มีการศึกษา และบางธุรกิจชาวพุทธตะวันตก ยังได้จัดสร้าง “พระพุทธรูป” และ “สัญลักษณ์เชิงพุทธ” ไว้ประดับตกแต่งบ้านและห้องรับแขกในเชิงสัญลักษณ์ด้วย

ยกตัวอย่าง “ศูนย์ไถรวัดนะ” ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในสหราชอาณาจักร คือพุทธวิหาร ตั้งอยู่ที่เบธนอล กรีน มหานครลอนดอนตะวันออก ซึ่งในวันทำงานปกติตั้งแต่วันจันทร์จนกระทั่งถึงวันศุกร์ ทางศูนย์ได้เสนอโครงการฝึกอบรม “คอร์สสมาธิสั้นๆ” ช่วงเวลาอาหารกลางวัน เปิดรับผู้สนใจคอร์สสมาธิระยะเริ่มต้น โดยจัดคอร์สและคลาสเรียนสมาธิตลอดสัปดาห์ คอร์สพิเศษสำหรับผู้ที่มีอาการซึมเศร้า และคอร์สสมาธิเพื่อบำบัดผู้ที่มีอาการโรคพิษสุราเรื้อรัง

“แนวความคิดบูรณาการชาวพุทธปัจเจกบุคคล” (The Integration of the Individual Buddhist)

ซึ่งเป็นฝรั่งชาวพุทธที่สนใจสมาธิ คอร์สการปฏิบัติธรรมระยะสั้น ทั้งที่อาศัยอยู่ในชุมชนจิตวิญญาณที่อยู่อาศัย หรือทำงานในธุรกิจที่เป็นสัมมาชีพแบบชาวพุทธตะวันตก และชาวพุทธตะวันตกที่สื่อสารแนวคิด

พุทธศาสนาชั้นพื้นฐาน ยกตัวอย่างเช่น ฝรั่งเศสชาวพุทธที่มีอาชีพเป็นจิตรกร นักแต่งเพลง นักเขียนบทภาพยนตร์และบทกวี ตลอดจนทั้งช่วงบั้นพระพุทธรูป ต่อเนื่องจากแนวคิดการบูรณาการเชิงจิตวิทยาและการบูรณาการ ชาวพุทธปัจเจกบุคคล Sangarakshira (2017) ได้นำเสนอ “ปฏิญญาชาวพุทธตะวันตก” ไว้ที่น่าสนใจ

ข้อแรก ชาวพุทธมิได้หมายถึงผู้ที่เกิดในครอบครัวชาวพุทธ

ข้อที่ 2 ชาวพุทธมิได้หมายถึงผู้ที่ได้ศึกษาพุทธศาสนาในเชิงวิชาการ และผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ หลักธรรมคำสอน และผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันพุทธศาสนา

ข้อที่ 3 ชาวพุทธคือผู้ที่ปฏิญาณตนนับถือพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ

เมื่อพิจารณา “ปฏิญญาชาวพุทธตะวันตก” ประเด็นชาวตะวันตกที่จะเรียกว่าเป็น “ชาวพุทธ” ได้เต็มปากเต็มคำ ต้องเป็นผู้ที่ขอถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ นับว่าเป็น “แนวคิดการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่โลกตะวันตก” ที่น่าสนใจมากที่สุด เพราะวัดผลได้ และกำหนดตัวชี้วัดได้จริง เป็นรูปธรรม เพราะข้อแรกและข้อที่ 2 มิใช่หลักประกันยืนยันยืนยันความเป็นชาวพุทธ

แนวคิด “การเผยแพร่พุทธศาสนาในตะวันตก” ของสมาคมชาวพุทธกลุ่มนี้ กำลังมาแรง และได้รับความนิยมสูงสุดในตะวันตกเวลานี้ เพราะคิดและทำโดยชาวพุทธตะวันตก เป็นพุทธของชาวตะวันตก และจัดตั้งเพื่อชาวพุทธตะวันตก ที่ตระหนัก และเข้าใจ “จิตวิญญาณ” ของชาวพุทธ

ตะวันตกว่าขาดแคลน “พุทธ” ภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และภาคประสบการณ์ ด้านใดบ้าง เพื่อบริการชุมชนชาวตะวันตก โดย “พัฒนา” สมาชิกชาวพุทธ เริ่มจากชาวพุทธตะวันตกที่เป็นคนโสด ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวที่มีคนพักอาศัยหลายคน ยกกระดับขึ้นสู่ แนวคิด “การทำธุรกิจร่วมกัน” เน้นเป็นธุรกิจที่อิงกับ “หลักธรรมชาวพุทธ” ซึ่ง “ศูนย์การปฏิบัติธรรม” จะมุ่งเน้นคำสอนทางพระพุทธศาสนา และวิธีการพัฒนาตนเองอื่น ๆ หลากหลายวิธีที่ทันสมัยและเหมาะสมกับชาวตะวันตก บางกิจกรรมก็เปิดโอกาสให้มี “ผู้เข้าร่วมสังเกตการณ์” โดยเป็นผู้มิใช่สมาชิก และนับถือศาสนาอื่น

ปัจจุบัน กิจกรรมของ “ชุมชนนักธุรกิจสมาธิ” ที่เกี่ยวข้องกับชาวตะวันตก ได้แก่ การจัดเทศกาลชาวพุทธในที่แจ้ง คอร์สฝึกสมาธิออนไลน์ การจัดแสดงนิทรรศการและพุทธศิลปะ การเข้าค่ายฝึกอบรมการประพันธ์และการเขียนเรื่องสั้น บทกวี และนวนิยายชาวพุทธ การออกกำลังกาย “ไทชิ” “คาราเต้” การมีส่วนร่วมกับการภาพยนตร์ วงการบันเทิง และการจาริกแสวงบุญไปเยือนพุทธสังเวชนียสถาน 4 ตำบลในอินเดีย ยกตัวอย่างเช่น Karuna Trust ซึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่ในสหราชอาณาจักร ได้จัดกิจกรรมระดมทุนช่วยเหลือชุมชนยากจนในประเทศอินเดีย และทำติดต่อกันมาแล้วหลายปีติดต่อกัน

ล่าสุดหนังสือพิมพ์ชื่อดังในอังกฤษทั้ง The Guardian และ The Observer ได้ลงข่าวเนื้อหาสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนชาวพุทธไทรรัตนะหลายครั้ง และได้แนะนำให้ชาวตะวันตกเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนชาวพุทธไทรรัตนะที่จัดต่อเนื่อง โดยฐานข้อมูลเว็บ The Guardian ได้แนบลิงก์ชุมชน

ชาวพุทธไต้หวันและโปรยถ้อยคำเชิงชวนไว้อื่น ๆ ว่า “เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับเด็กและเยาวชน” (The Observer 2017)

ตอนที่ 3 การประเมินและคาดการณ์ “แนวโน้มและอนาคตพระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก”

ในการประเมินสถานการณ์พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก ผู้เขียนใช้ “แบบจำลองเพชรแห่งความได้เปรียบของชาติ” (Diamond Model) เพื่อวิเคราะห์ “ขีดความสามารถในการแข่งขัน” ขององค์กรพุทธเถรวาทไทยกับองค์กรพุทธที่บริหารจัดการโดยชาวตะวันตก เพื่อนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรพุทธไทยที่มีศักยภาพจะแข่งขันได้ในเวทีการพระศาสนาระดับโลก

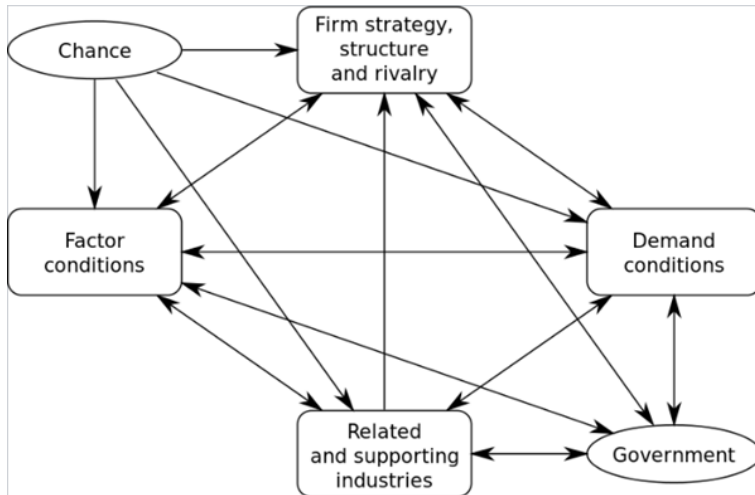
“แบบจำลองเพชรแห่งความได้เปรียบของชาติ” ประกอบด้วย

1. เงื่อนไขด้านปัจจัย (Factor Conditions) คือ ความสามารถขององค์กรพุทธในการเปลี่ยนทรัพยากรพื้นฐานทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรอื่นๆ ให้เกิดความได้เปรียบ
2. เงื่อนไขด้านความต้องการ (Demand Conditions) คือ ปริมาณและระดับความต้องการของชาวตะวันตกต่อพระพุทธศาสนาทั้งคัมภีร์และวิปัสสนาธุระ ตลอดจนทั้งสมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา
3. เงื่อนไขด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน (Related and

Supporting firms Conditions) คือ คุณภาพของกิจการที่เกี่ยวข้องและกิจการที่สนับสนุน เพื่อค้ำจุนสถานะของภาวะผู้นำด้านพระพุทธศาสนาในประเทศนั้นๆ ในเวทีโลก และ

4. เงื่อนไขด้านกลยุทธ์-โครงสร้างขององค์กรชาวพุทธ และการแข่งขัน (Firm Strategy, Structure and rivalry Conditions) คือ การตัดสินใจว่าองค์กรชาวพุทธของชาติจะเกิดขึ้น รวมกลุ่ม และบริหารได้อย่างไร

Diamond Model เป็นทฤษฎีที่ใช้วิเคราะห์กันในแวดวงการจัดการระหว่างประเทศ ศาสตราจารย์พอร์เตอร์จากวิทยาลัยบริหารธุรกิจแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดสร้างขึ้นมาเพื่อวิเคราะห์ว่า ชาติ, รัฐ และภูมิภาคนั้นๆ ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติขึ้นมาได้อย่างไร และอะไรเป็นจุดกำเนิดแห่งความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของชาตินั้นๆ ซึ่งผู้เขียนได้นำมาปรับใช้เป็น “ครั้งแรก” กับ “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก” รายละเอียดของ “แบบจำลองเพชรแห่งความได้เปรียบของชาติ” ปรากฏในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แบบจำลองเพชรแห่งความได้เปรียบของชาติ
สร้างโดยไมเคิล อี พอร์เตอร์ (Wikipedia 2017)

เมื่อนำ “ตัวแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้ง 3 รูปแบบ” ที่ได้อภิปรายไว้ในตอนที่ 2 มาวิเคราะห์ด้วย Diamond Model ได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจ จะขอวิเคราะห์และประเมินเป็นรายประเด็น ตามกรอบแนวคิดที่พอร์เตอร์สร้างไว้ รายละเอียดโดยย่อสรุปได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 เงื่อนไขด้านเวลาและโอกาส (Timing and Chance Condition)

เมื่อวิเคราะห์ศักยภาพ ชีตความสามารถในการแข่งขัน และโอกาสที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตะวันตก มีความ

เป็นไปได้ในระดับ “สูงมาก” เนื่องจากสัดส่วนประชากรที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทยังมีจำนวนน้อยมาก และการแข่งขันระหว่าง “องค์กรชาวพุทธทั้ง 3 รูปแบบ” ยังอยู่ในระดับ “ต่ำมาก” คือแทบไม่มีการแข่งขันกันเลย ประกอบกับตัวแปรด้านอื่นๆ คือค่านิยมทางสังคมของชาวตะวันตกที่มีต่อชาวพุทธเอเชีย ยังมีค่านิยมเป็นบวก ไม่มองพุทธศาสนาติดลบหรือเป็นภัยคุกคามทางศาสนาเหมือนศาสนาอื่นในตะวันออกลางที่เป็นปรปักษ์กันยาวนาน และโดยพื้นฐานการศึกษา ชาวยุโรป เหมาะกับพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า “อังกฤษ” และ “เยอรมัน” รวมถึง “อเมริกาเหนือ” เองได้มีความคุ้นเคยกับ “พุทธสายเถรวาท” ยาวนาน โดยเฉพาะในส่วน of “อังกฤษ” มีประเทศอินเดีย ศรีลังกา และพม่า อยู่ใต้การปกครองมายาวนาน จึงคุ้นเคยกับพุทธศาสนาสายเถรวาทค่อนข้างมาก

ในส่วน of พุทธสายมหายานและวัชรยานทางฟาร์อีสต์ เบลเยียม และฝรั่งเศส ก็สนใจ “พุทธสันสกฤต” และแนวปฏิบัติของมหายานและวัชรยานกล่าวคือทิเบตซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของพุทธมหายาน เมื่อพิจารณาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา และเทคโนโลยีดิจิทัล ประกอบกับสถิติประชากรประเทศต่าง ๆ อาทิ ยุโรปเหนือ อันประกอบด้วยประเทศอย่างสหราชอาณาจักร (66.2 ล้านคน) สวีเดน (10.1 ล้านคน) เดนมาร์ก (5.8 ล้านคน) นอร์เวย์ (5.3 ล้านคน) ยุโรปตะวันตก ได้แก่ เบลเยียม (11.3 ล้านคน) เยอรมัน (83.1 ล้านคน) ฝรั่งเศส (65 ล้านคน) สวิตเซอร์แลนด์ (8.5 ล้านคน) ยุโรปตะวันออก เป็นต้นว่า รัสเซีย (146.8 ล้านคน) ฮังการี (9.8 ล้านคน) และยุโรปตอนใต้ ซึ่งประกอบด้วยอิตาลี

(60.5 ล้านคน) โครเอเชีย (4.1 ล้านคน) เป็นต้น เมื่อนำสัดส่วนประชากรชาวตะวันตกในสหภาพยุโรปล่าสุดคือภาพที่ 3 มาวิเคราะห์กับสัดส่วนประชากรชาวพุทธที่อาศัยในประเทศต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกแห่งสหภาพยุโรปในภาพที่ 4 จะเห็นตัวเลขที่มีนัยสำคัญบ่งชี้ว่า “พระพุทธศาสนา” ยังมีแนวโน้มที่จะรุ่งเรืองและรุ่งโรจน์ในโลกตะวันตก และเมื่อนำปัจจัยทางด้านการศึกษามาเป็นตัวชี้วัด ก็ยิ่งแสดงให้เห็นชัดเจนว่า พระพุทธศาสนาสายเถรวาท มีแนวคิด ทฤษฎี และวิถีปฏิบัติ สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง (IQ) และพัฒนาการทางอารมณ์ (EQ) ตลอดจนทั้งพัฒนาการทางจิตวิญญาณ (SQ) ซึ่งประเทศต่าง ๆ ในแถบยุโรป ต้องการ “คำสอนพระพุทธศาสนา” ไปปรับใช้การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนทั้งแนวคิด “โลกสีเขียว” การใช้ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างสานติสุขและสันติภาพ

	Population mid-2017 (millions)	Births per 1,000 Population	Deaths per 1,000 Population	Net Migration Rate per 1,000	Population mid-2030 (millions)	Population mid-2050 (millions)	Infant Mortality Rate ^a	Total Fertility Rate ^a	Percent of Population Ages <15	Percent of Population Ages 65+	GNI per Capita PPP 2016	Percent Urban	Population per Square Kilometer of Arable Land (thousands)	Percent of Married Women 15-49 Using Contraception ^b
EUROPE	745	11	11	2	751	736	4	1.6	16	16	33,677	74	269	70
EUROPEAN UNION	511	10	10	3	519	515	4	1.6	15	15	39,480	75	472	71
NORTHERN EUROPE	104	12	9	5	112	121	4	1.8	18	18	44,333	81	529	81
Channel Islands	0.2	10	8	8	0.2	0.2	0.2	6.0	15	16	17	—	4,796	—
Denmark	5.8	11	9	6	6.1	6.3	3.1	1.8	17	19	51,040	88	239	—
Estonia	1.3	11	12	1	1.3	1.1	2.5	1.6	16	19	28,920	68	201	63
Finland	5.5	10	10	3	5.8	5.9	1.9	1.6	16	21	43,400	84	247	77
Iceland	0.3	12	7	12	0.4	0.4	1.7	1.8	20	14	52,490	94	248	—
Ireland	4.8	14	7	1	5.3	5.9	3.3	1.9	21	13	56,870	64	454	65
Latvia	1.9	11	14	-5	1.7	1.5	4.1	1.7	15	20	26,090	68	157	68
Lithuania	2.8	11	14	-10	2.7	2.4	4.5	1.7	15	19	22,840	61	119	63
Norway	5.3	11	8	5	5.9	6.7	2.2	1.7	18	17	62,510	81	657	68
Sweden	10.1	12	9	12	11.3	12.4	2.5	1.9	18	20	50,000	86	390	75
United Kingdom	66.2	12	9	5	71.7	77.7	3.9	1.8	18	18	42,100	83	1,062	84
WESTERN EUROPE	195	10	10	4	202	207	3	1.7	15	20	47,708	80	574	73
Austria	8.8	10	9	7	9.4	9.8	3.1	1.5	14	19	49,990	66	651	66
Belgium	11.3	11	10	4	12.0	12.7	3.4	1.7	17	19	46,010	98	1,383	70
France	65.0	12	9	-3	68.5	72.3	3.5	1.9	18	19	42,380	80	355	83
Germany	83.1	9	11	5	84.3	83.2	3.3	1.5	13	21	49,530	76	700	66
Liechtenstein	0.04	9	7	5	0.04	0.04	0.04	3.3	13	15	17	—	1,724	—
Luxembourg	0.6	10	7	16	0.7	0.7	3.8	1.4	16	14	75,750	90	958	—
Monaco	0.04	7	7	10	0.04	0.04	—	1.5	13	26	—	100	—	—
Netherlands	17.1	10	9	5	17.9	18.1	3.5	1.7	16	18	50,320	91	1,636	73
Switzerland	8.5	11	8	9	9.1	9.9	3.4	1.5	15	18	63,660	85	2,124	73
EASTERN EUROPE	293	11	13	1	286	267	6	1.6	16	15	21,068	70	150	69
Belarus	9.5	12	13	1	9.3	9.1	3.2	1.7	17	15	17,210	78	168	63
Bulgaria	7.1	9	15	-1	6.6	5.8	6.5	1.5	14	21	19,020	73	204	69
Czech Republic	10.6	11	10	2	10.7	10.4	2.8	1.6	15	18	32,710	73	337	66
Hungary	9.8	10	13	0	9.7	9.5	3.9	1.5	14	18	25,640	72	223	81
Moldova	3.6	11	11	-0	3.4	2.9	9	1.3	16	11	5,670	43	198	60
Poland	38.4	10	10	0	36.9	32.6	4.0	1.4	15	16	26,770	60	351	72
Romania	19.6	10	13	-2	17.4	13.9	7.3	1.2	16	17	22,950	55	223	70
Russia	146.8	13	13	2	147.9	144.8	6.0	1.7	17	14	22,540	74	119	68
Slovakia	5.4	11	10	1	5.4	5.0	5.1	1.4	15	14	29,910	54	387	60
Ukraine	42.3	9	14	0	39.0	33.5	7.4	1.5	15	16	8,190	70	130	65
SOUTHERN EUROPE	153	9	10	1	150	141	4	1.4	14	20	32,803	70	538	63
Albania	2.9	11	7	-3	2.9	2.6	6.7	1.6	18	13	11,880	56	471	69
Andorra	0.08	9	4	-4	0.08	0.07	3.4	1.2	14	14	—	85	2,857	—
Bosnia-Herzegovina	3.5	9	11	-4	3.3	2.7	5	1.2	14	16	12,140	40	346	46
Croatia	4.1	9	12	-5	3.8	3.4	4.1	1.4	15	19	22,890	59	504	—
Greece	10.7	8	11	-4	10.4	9.1	4.0	1.3	14	21	26,900	78	412	76
Italy	60.5	8	10	2	60.0	57.5	3.0	1.3	14	22	38,230	69	899	63
Kosovo ^d	1.8	13	5	2	1.8	1.8	1.8	1.2	18	24	10,200	38	—	66
Macedonia ^h	2.1	11	10	1	2.1	1.9	1.2	1.5	17	13	14,480	57	507	40

© 2017 Population Reference Bureau

See notes on page 20

2017 WORLD POPULATION DATA SHEET 16

ภาพที่ 3 สัดส่วนประชากรสหภาพยุโรป (EU)

(Population Reference Bureau 2017)

แนวโน้ม “พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก” ข้อมูลเดือนมกราคม 2560 เฉพาะพุทธเถรวาท ในประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส และสหราชอาณาจักร รวมถึงประเทศอื่นๆ ในยุโรป มีจำนวนผู้นับถือเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ 1,495,991 คน ส่วนในทวีปอเมริกาเหนือ มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ รวมทั้งสิ้น 2,400,393 คน ดูภาพที่ 4 ประกอบ

Area	Buddhists	Percent Theravada	Theravadins
China	554,226,615	5%	27,711,331
Japan	101,714,862	5%	5,085,743
Thailand	63,659,977	99%	63,023,377
India	40,694,537	75%	30,520,903
Sri Lanka	14,891,260	99%	14,742,347
Burma	47,933,116	99%	47,453,785
Cambodia	14,378,411	99%	14,234,626
Laos	5,077,295	99%	5,026,522
Other Asian countries	234,399,786	8%	18,751,983
Total Theravada in Asia			226,550,617
U.S.A.	6,461,558	35%	2,261,545
Canada & N. Am. islands	396,708	35%	138,848
Total Theravada in N. America			2,400,393
Germany	887,574	50%	443,787
France	772,744	50%	386,372
United Kingdom	776,590	50%	388,295
Other European countries	792,964	35%	277,537
Total Theravada in Europe			1,495,991
Total Theravada in Latin America and S. Am.	951,580	35%	333,053
Total Theravada in Australia & Oceania	707,960	35%	247,786
Total Theravada in Africa	237,236	35%	83,032
Total Theravadins in the world			231,110,873

Approximately 231 million Theravada Buddhists in the world.

Last updated: January 2016

ภาพที่ 4 ตารางแสดงจำนวนประชากรชาวพุทธเถรวาททั่วโลก
(Dhammawiki 2017)

เมื่อพิจารณา “ตัวเลข” ที่ PEW Research Center ประมาณการชาวพุทธ ที่ประเมินความน่าจะเป็น “ระยะยาว” พบว่าสัดส่วนชาวพุทธทั่วโลก จะมีเพียงแค่ 500 ล้านคนเศษจากทั่วโลก

World Buddhist Population by Region, 2010 and 2050

	YEAR	REGION'S TOTAL POPULATION	REGION'S BUDDHIST POPULATION	PERCENT BUDDHIST IN REGION
Asia-Pacific	2010	4,054,940,000	481,480,000	11.9%
	2050	4,937,900,000	475,840,000	9.6
North America	2010	344,530,000	3,860,000	1.1
	2050	435,420,000	6,080,000	1.4
Europe	2010	742,550,000	1,350,000	0.2
	2050	696,330,000	2,490,000	0.4
Middle East-North Africa	2010	341,020,000	500,000	0.1
	2050	588,960,000	1,190,000	0.2
Latin America-Caribbean	2010	590,080,000	410,000	< 0.1
	2050	748,620,000	450,000	< 0.1
Sub-Saharan Africa	2010	822,730,000	160,000	< 0.1
	2050	1,899,960,000	220,000	< 0.1

Source: The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010-2050
Population estimates are rounded to the nearest 10,000. Percentages are calculated from unrounded numbers.

PEW RESEARCH CENTER

ภาพที่ 5 ประชากรชาวพุทธทั่วโลกจำแนกเป็นภูมิภาค

เปรียบเทียบปี 2553 กับปี 2593

(PEW Research Center 2017)

สถิติประชากรชาวพุทธทั่วโลก ในภาพที่ 5 ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับสำนักวิจัยพิว* เนื่องจากเป็นตัวเลข “ประมาณการ” และเป็นเรื่องยากที่จะรับฟังเป็น “ข้อยุติ” เนื่องจาก “สถิติชาวพุทธ” ยังเหลื่อมล้ำทับซ้อนระหว่างชาวพุทธด้วยกัน ยกตัวอย่างท่านดิช นัท ฮันห์ ได้ยึดหลักภาวนาแบบพุทธเถรวาท มีภิกษุและภิกษุณี แต่เป็นสงฆ์สายมหายาน

อีกประการหนึ่ง ขณะนี้องค์กรชาวพุทธต่าง ๆ ได้คิดและช่วยเหลือสนับสนุนการขยายฐานสมาชิกชาวพุทธในสหภาพยุโรป ในเมืองจีนเองก็มีความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรชาวพุทธ เช่นเดียวกับในประเทศอินเดีย ซึ่งองค์กรชาวพุทธก็มีการขยายฐานชุมชนชาวพุทธออกไปอย่างต่อเนื่อง อยู่ที่ “ผู้นำชาวพุทธ” องค์กรชาวพุทธตะวันตก จะกำหนดรูปแบบต่าง ๆ โดยคิดและทำด้วยวิธีการและเลือกใช้รูปแบบใดที่เหมาะสมต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก และทั่วโลกให้มีปริมาณและคุณภาพ ซึ่งแต่ละองค์กรก็ได้คิดและทำกันอยู่ในเวลานี้ ดังนั้น ประมาณการความเป็นไปได้ที่ชาวพุทธในอนาคต จะมีจำนวนสูงถึง 2 พันล้านคน ก็ยังคงมีความเป็นไปได้ และน่าจะสูงกว่าตัวเลข 500 ล้านคนที่สำนักวิจัยพิวประมาณการไว้

***สำนักวิจัยพิว** (อังกฤษ: PEW Research Center) เป็นหน่วยงานวิจัยไม่ฝักใฝ่ฝ่ายทางการเมืองที่สำคัญแห่งหนึ่งของสหรัฐอเมริกา ที่สำรวจความคิดเห็นของสาธารณชน วิเคราะห์ข่าวสาร วิจัยทางด้านสังคมวิทยา พังความคิดเห็นของหลาย ๆ ฝ่าย และนำผลการค้นพบตีพิมพ์ผ่านทางเว็บไซต์ ประเด็นที่ให้ความสำคัญมักจะเกี่ยวข้องกับเรื่อง ศาสนา การเมืองสหรัฐอเมริกา สังคม การต่างประเทศ และสื่อ

ความสำเร็จด้วยปริมาณชาวพุทธ 2,000 ล้านคนขึ้นไปในอนาคต กับความล้มเหลวด้วยปริมาณตัวเลข 500 ล้านคน อยู่ที่ชาวพุทธทั้ง ตะวันออกและตะวันตกจะช่วยกันคิดช่วยกันทำเป็นสำคัญ

ประเด็นที่ 2 เงื่อนไขด้านปัจจัยสนับสนุน (Factor Conditions)

คือ ความสามารถขององค์กรพุทธในการเปลี่ยนทรัพยากร พื้นฐาน ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรอื่น ๆ ให้เกิดความได้เปรียบ หากใช้แนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์คือความประหยัดเกิดจากการขยาย ผลิตจำนวนมาก (Economy of Scale) ความประหยัดเกิดจากการรวม กลุ่มเป็นคลัสเตอร์เครือข่ายองค์กรชาวพุทธ (Economy of Scope) และความประหยัดเกิดจากใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารเจาะ สหภาพยุโรป (Economy of Speed) มาพิจารณาเงื่อนไขปัจจัยการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกสู่โลกตะวันตก ตัวแบบของชุมชนชาว พุทธไตรรัตน์ ทั้งแบบรายบุคคลและชุมชนนักธุรกิจล้มมาชีพ ถือว่าเป็น ตัวแบบการเผยแผ่เชิงรุกที่ได้ผลในแง่ของความประหยัดเกิดจากการ ขยายผลิตจำนวนมาก (Economy of Scale) และความประหยัดเกิด จากการรวมกลุ่มเป็นคลัสเตอร์เครือข่ายองค์กรชาวพุทธ (Economy of Scope) แต่ทว่าสำหรับการเผยแผ่เชิงรุกโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทันสมัยเป็นเครื่องมือเชิงรุก Economy of Speed ยังไม่พบองค์กรพุทธใดๆ คิดและทำจนเห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจน

จากการประเมินแนวคิดที่ขับเคลื่อนด้วยเศรษฐกิจทั้ง 3 รูปแบบ

ผู้เขียนเห็นว่าแนวคิด Economy of Speed สามารถคิดและทำได้ทันที เพราะวัดใหญ่ๆ อย่างวัดพระธรรมกาย และเครือข่ายวัดพระธรรมทูตไทย ต่างมีเครื่องมือดังกล่าวครบครัน เหลือเพียงแค่การฝึกอบรมการใช้สื่อ เทคโนโลยีดิจิทัล และแนวคิดการตลาดดิจิทัลที่ทันสมัย มาบูรณาการรับใช้ “พุทธศาสนา” ให้เผยแผ่เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกข้อควรคำนึง ในแง่ของปัจจัยการแข่งขันคือ “ภาษาท้องถิ่น” ในยุโรป ที่เป็นอุปสรรคสำคัญขององค์กรพุทธเถรวาทในเวลานี้ วิธีแก้ไข ก็ต้องพยายามดึงเอา ชาวตะวันตกในประเทศต่าง ๆ ให้มาร่วมกันคิดร่วมกันทำ จึงจะเห็นผล และมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณารูปแบบ “กระบวนการ” ขององค์กรพุทธทั้ง 3 แบบ พบว่าตัวแบบการเผยแผ่ทั้ง 3 รูปแบบ มีโอกาส ศักยภาพ และขีดความสามารถที่จะขยายฐานชาวพุทธเชิงรุกอย่างรวดเร็ว และได้เปรียบเหนือ องค์กรศาสนาอื่น ๆ เนื่องจากองค์กรชาวพุทธต่าง ๆ มีความพร้อม ทั้งด้านบุคลากรที่มีจำนวนมาก เครือข่าย และความคล่องตัวในการทำงาน (Scale Scope และ Speed)

ทว่าแนวคิดการจัดการระหว่างประเทศ ที่ยังไม่เป็นที่ยุติในเวลานี้ คือ แต่ละองค์กรจะเลือกเอา “แนวคิดใด” มาปรับใช้กับ “ตัวแบบใด” ในการสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน ยกตัวอย่างแนวคิดการบูรณาการเชิงจิตวิทยา และชาวพุทธเป็นรายบุคคล ต้องอาศัยแนวคิด “การวิจัยและพัฒนา” R&D: Research and Development มาสนับสนุน และส่งเสริมการบูรณาการทั้ง 2 วิธี ทว่าในความเป็นจริง แต่ละประเทศ

ที่เข้าสู่สนามแข่งขันการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ กว่าจะได้มาซึ่ง “สิทธิบัตร” อันเกิดจาก “นวัตกรรมสินค้า บริการ และกระบวนการ” ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน สัก 1 ชิ้นงาน รัฐก็เสียเวลาลงทุนด้วยเงินจำนวนมหาศาล ต้องทุ่มเทบุคลากรจำนวนมากทำงาน ซึ่งแนวคิด R&D สิงคโปร์และประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลายอย่างอเมริกาเป็นต้นก็คิดและทำอยู่ในขณะนี้

แต่อีกแนวคิดที่ทำทนาย และผู้เขียนมองว่าน่าสนใจ นั่นคือแนวคิด “ลอกเลียนและเรียนรู้” C&D: Copy and Development ลอกเลียนและเรียนรู้ ซึ่งรัฐบาลจีน และเกาหลีใต้ ใช้เป็นแนวคิดหลักในการสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันในเวลานี้ ยกตัวอย่างเมื่อ “องค์กรชาวพุทธไทย” กล่าวคือวัดต่างๆ ในสังกัดมหาเถรสมาคม ใช้แนวคิดสำคัญทางเศรษฐศาสตร์คือ “ทำน้อยได้มาก” (Do less Get More) หรือที่เรียกว่า Economy of Speed ใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต (IoT) เป็นทุกสรรพสิ่งในการเจาะสหภาพยุโรปด้วยเครื่องมือสื่อสารทันสมัยอย่าง Facebook, Twitter, Youtube, Google และใช้ App ต่างๆ ผสมผสานกับการใช้ “วัด” และ “ศูนย์ปฏิบัติธรรม” ที่มีอยู่ทั่วยุโรป ในลักษณะร่วมคิดร่วมทำ “องค์กรพุทธเถรวาท” ก็จะทำให้การเผยแพร่เชิงรุกได้เร็วกว่า ดีกว่า และด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่า

ประเด็นที่ 3 เงื่อนไขด้านความต้องการ (Demand Conditions)

เท่าที่ผู้เขียนติดตามประเมินสถานการณ์พุทธศาสนาในโลก

ตะวันตก พบว่าปริมาณและระดับความต้องการของชาวตะวันตกต่อพระพุทธศาสนาทั้งคันถธุระ และวิปัสสนาธุระ ทั้งสมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจาก “ความล้มเหลวบนความสำเร็จ” “การคิดสั้น” “อารมณ์ชั่ววูบ” “อารมณ์ก้าวร้าว” “ภาวะอาการหดหู่ และซึมเศร้า” “ความเครียด” และ “ยาเสพติด” ซึ่งนำไปสู่ “การฆ่าตัวตาย” “การเป็นโรคประสาท” เป็นต้น ยังคงเป็นปัญหาสะสมที่สังคมตะวันตกยังแก้ไขไม่ตก

จากการเก็บข้อมูลผ่าน Google พบว่าชาวตะวันตกที่ไม่นับถือศาสนาใด ๆ ทั่วจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ในโลกตะวันตก แต่ทว่า “องค์การพุทธจากตะวันออก” ต้องทำความเข้าใจ “รากเหง้าทางวัฒนธรรม” ที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงมิได้ที่จะต้องใช้ “ฝรั่ง” คิด “ฝรั่ง” ทำ แต่ “ฝรั่ง” ส่วนมาก เกิดและโตมาจากสังคม Low Context ซึ่งฝรั่งส่วนมาก มีนิสัยที่โดดเด่นคือปากกับใจตรงกัน ไม่ “เกรงใจ” เหมือนชาวพุทธเถรวาท ซึ่งเคารพนับถือ “ระบบอาวุโส” และควรเพิ่มทักษะการใช้ “ภาษาเพื่อการสื่อสาร” เป็น “ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ” ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตกเชิงรุก (Sapienza 2017)

เมื่อเรารู้แล้วว่า “ปัญหาที่ยังแก้ไขไม่ตก” คือ “ภาษาท้องถิ่นและเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร” เป็นปัญหาสำคัญที่จำเป็นและเร่งด่วน องค์การพุทธก็ต้องนำปัญหาดังกล่าวมาปรับแก้ให้สอดคล้องกับความต้องการของ “ฝรั่ง”

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอให้ข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า แนวคิดเรื่อง

“ทาน-ศีล-ภาวนา” คนไทยทำครบทั้ง 3 ข้อ โดยเฉพาะเรื่อง “ทาน” แต่สำหรับ “ฝรั่ง” ส่วนมากไม่ทำ “ทานบารมี” ประเด็นนี้ วัดไทยในยุโรปที่ตั้งอยู่ได้ เพราะอาศัยครอบครัวฝรั่งที่มี “ภรรยา” เป็นคนไทย จะเห็นได้ว่า “สมาคมต่าง ๆ” ของฝรั่ง ตั้งขึ้นมาแล้วขาดสภาพคล่อง บริหารได้แบบ “ขนาดเล็ก” ไม่สามารถขยายกิจการให้มีขนาด “ใหญ่โต” ได้เพราะจุดอ่อนของฝรั่งในตะวันตกเรื่อง “ทาน”

อีกประเด็นที่ไม่ควรมองข้ามคือ องค์การพุทธส่วนมาก ยังไม่ได้ใช้แนวคิด “การบริหารจัดการสมัยใหม่” ที่เน้น “ทำน้อย ได้มาก” (Do less Get more) รวมถึงการใช้เทคโนโลยีทันสมัยเข้าช่วย ใช้เวลาน้อย ใช้การวางแผนให้สอดคล้องกับเป้าหมาย (Plan & Purpose) โดยมีปลายทาง (Path) คือผลสำเร็จเป็นดัชนีชี้วัด ก็ควรนำมาพิจารณาประกอบกับการเผยแผ่พุทธศาสนาในตะวันตก

ทั้งนี้เพราะฝรั่งคุ้นเคยและเคยชินกับการยินดีและเต็มใจที่จะ “เสียเงิน” เข้าฝึกอบรมคอร์สราคาถูก ปานกลาง หรือแพง ระดับต่าง ๆ ถ้าเห็นว่าตรงกับความต้องการ (Need) ความต้องการ (Want) และอุปสงค์ (Demand) ของตน ยกตัวอย่าง “การปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนา” ซึ่งฝรั่งเรียก Retreat ฝรั่งส่วนมากรักตัวกลัวตาย เพื่อตัวเอง เสียเงินเท่าไรเท่ากัน ก็จะยอมเสีย

ดังนั้นแนวคิดการออกแบบ “อายตนะ 6” Six senses อย่าง สปา โยคะ การรำมวยไทเก็ก คาราเต้ การฝึกมวยไทย อาหารไทย ชา กาแฟ ขนม สมุนไพรต่าง ๆ เป็นต้น หรือการใช้ “กลืน” ในการบำบัด รักษาโรค

ภัยไข้เจ็บ ควบคู่ไปกับการทำสมาธิระดับต่าง ๆ เพื่อรักษาสุขภาพ ก็เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ต้องนำมาใช้เพื่อ “เผยแผ่เชิงรุก” กับฝรั่งตะวันตก เพราะฝรั่งยังคงเป็นชาติที่สนใจ หลงใหลคลั่งไคล้ (Passion) ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็ทุ่มเงินสุดตัว และมีวัฒนธรรมที่ขับเคลื่อนด้วยความคิด จินตนาการ ความฝัน และความหวัง ซึ่งแตกต่างจากสังคมไทยที่ชนในชาติไม่กล้าคิด ไม่กล้าจินตนาการ ไม่กล้าฝัน และไม่กล้าที่จะตั้งความหวังใด ๆ การฝึกบุคลากรองค์กรพุทธให้ “กล้า” คิด – จินตนาการ – ฝัน – หวัง เป็น “ปัจจัยสำคัญ” ที่นำไปสู่ “ความสำเร็จ” อย่างแท้จริง

ประเด็นที่ 4 เงื่อนไขด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน (Related and Supporting Firms Conditions)

ประเด็นที่จะประเมิน เป็นเรื่องของคุณภาพของกิจการที่เกี่ยวข้อง และกิจการที่สนับสนุน เพื่อค้ำจุนสถานะของภาวะผู้นำด้านพระพุทธศาสนาในประเทศนั้น ๆ ในเวทีโลก เป็นที่น่าเสียดายว่า องค์การภาครัฐต่าง ๆ ของไทย ตลอดทั้งมหาวิทยาลัย ไม่ได้มีการทำงานในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ” ที่เห็นและเป็นอยู่ ยังทำงานกันในลักษณะ “พูดแต่ไม่ทำ” (NATO Model : No Action Talk only) ประชุมติด ๆ กัน ประชุมถี่ ประชุมบ่อย แต่ไม่ได้เนืองงาน และเมื่อใช้แนวคิด “คิดและทำ” ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มหลัก คือ องค์การภาครัฐคิดและทำ องค์การภาคเอกชนคิดและทำ และวัดคิดและวัดทำ ก็สามารถสรุปได้เป็น 2 กลุ่มแนวคิดการจัดการที่สำคัญคือ

1. “รัฐคิด รัฐทำ” “เอกชนคิด เอกชนทำ” “วัดคิด วัดทำ”
2. “รัฐ – เอกชน – วัด คิด” “รัฐ – เอกชน – วัด ทำ”

เมื่อนำแนวคิดการจัดการทั้ง 2 กลุ่มสำคัญข้างต้นมาประเมินปัจจัยสนับสนุน จะพบว่าสำหรับประเทศต่าง ๆ ในเอชวาท ตั้งแต่ศรีลังกา พม่า ไทย ลาว เขมร ส่วนมากเป็นกรอบแนวคิดการจัดการในรูปแบบ “ต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ” กลุ่มแรก ซึ่งถ้าหากทุกภาคส่วนช่วยกัน **บริหารจัดการผลักดันและสนับสนุนส่งเสริมให้แนวคิดการจัดการ** **กลุ่มที่ 2 “รัฐ-เอกชน-วัด คิดและทำ”** เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของประเทศที่เป็นพุทธเอชวาทในโลก ตะวันตกปัจจุบันและอนาคต จะยิ่งใหญ่และก้าวไปได้ไกลกว่านี้ เดิมที เดียวในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาทางกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐด้วยกันเอง ก็พยายามเสนอตัวเข้ามามีส่วนร่วมกับมหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และกรมการศาสนาในการช่วย กันคิด ช่วยกันทำ “การเผยแผ่เชิงรุก” แต่ทว่าไม่ได้รับการตอบสนองทั้งที่ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะในด้านกระบวนการทำงาน เป็นเรื่องที่ดีมาก และควรได้รับการตอบสนอง ด้วยการนำมาทำได้ทันที ทว่ากลับกลายเป็นเพียงข้อเสนอที่ไม่ได้รับการตอบสนอง นับว่าเป็นที่น่าเสียดายมาก (ธนวิทย์ สิงห์เสนี 2552 : 25-26) ผู้สนใจอ่านฉบับเต็ม ติดต่อขอรับ PDF File ได้จากผู้เขียน

ประเด็นที่ 5 เงื่อนไขด้านกลยุทธ์ โครงสร้างขององค์กร ชาวพุทธ และการแข่งขัน (Firm Strategy, Structure and Rivalry Conditions)

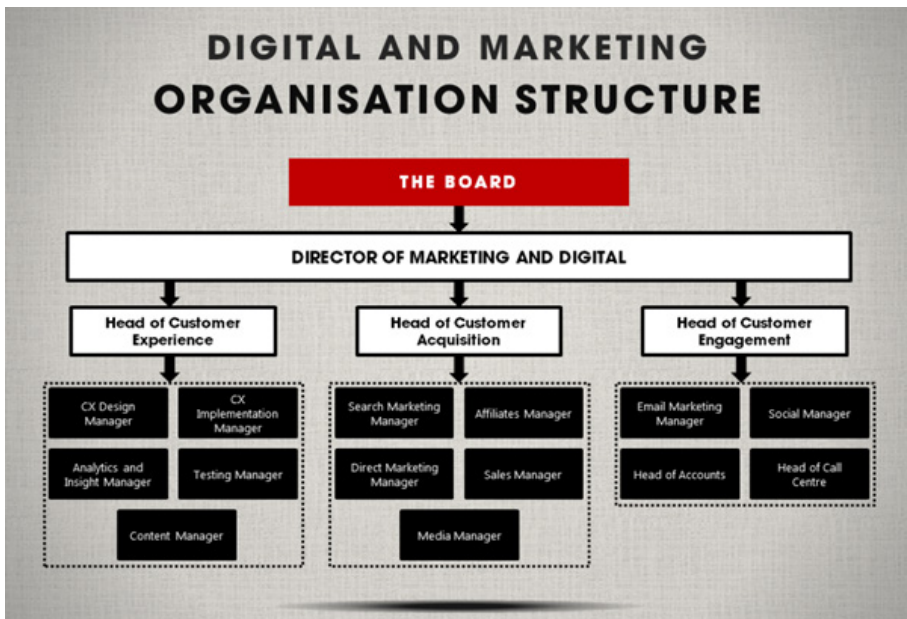
ประเด็นนี้จะประเมิน และพิจารณาแนวโน้มการตัดสินใจว่าองค์กร
ชาวพุทธที่เกิดขึ้น จะรวมกลุ่ม และบริหารจัดการได้อย่างไร?

เท่าที่มีข้อมูล พบว่า “ยาก” และ “เป็นไปได้” ที่ “ชุมชนชาวพุทธ
ไตรรัตน์” จะมาร่วมกันคิด ร่วมกันทำกับองค์กรชาวพุทธอีก 2 รูปแบบ
เพราะ “ค่านิยม” และ “กระบวนการทำงาน” ระหว่างชาวพุทธตะวันตก
กับชาวพุทธตะวันออกแตกต่างกัน เนื่องจาก “ชุมชนไตรรัตน์” เน้น
“ความเสมอภาคและทัดเทียม” ระหว่างหญิงหรือชาย แต่ไม่เน้น
“สถานะพระเป็นเจ้าอาวาส” หรือ “สถานะฆราวาสเป็นประธานมูลนิธิ”
ในการบริหารจัดการองค์กร แต่ทว่าแนวคิด “แยกกันเดิน แยกกันดี”
เพื่อพระพุทธศาสนา ก็มีนัยสำคัญต่อการขยายประชากรชาวพุทธ
ตะวันตกเช่นกัน

ข้อดีคือ แต่ละองค์กรต่างมี “กลุ่มเป้าหมาย” แตกต่างกัน
ดังนั้นการกำหนดกลยุทธ์ จึงไม่เหมือนกัน เพราะแนวคิด Economy of
Scale, Scope, Speed คิดและทำไม่เหมือนกัน ในแง่ของ “โครงสร้าง”
พบว่า “โครงสร้างองค์กรและการจัดการยุคดิจิทัล” เป็นรูปแบบของการ
และการจัดการยุคดิจิทัล ที่แฉวง “องค์กรชาวพุทธ” ที่จะทำการ
เผยแพร่เชิงรุก ควรนำมาพิจารณา ปรับโครงสร้างองค์กร และใช้ถ้อยคำ
“ศัพทบัญญัติ” ที่เหมาะสมกับรูปแบบของวัดวาอาราม แต่มีวิธีคิด วิธีการ

ที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจและสังคมยุคดิจิทัล คือต้องตระหนักและยอมรับ “ข้อสมมติฐาน” โลกใหม่ว่าขับเคลื่อนด้วย “ดิจิทัล” และ “แนวคิดการตลาด” เช่นเดียวกันกับ “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่โลกตะวันตก” ก็ต้องใช้แนวคิด “ดิจิทัล” และ “ตลาด” ขับเคลื่อน เพื่อให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ระดับโลกที่เรียกว่า “กลยุทธ์ที่เร็วกว่า ดีกว่า และถูกกว่า” (Faster Better Cheaper Model) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ยุคดิจิทัล นั่นคือ Economy of Speed ความประหยัดเกิดจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้รวดเร็วกว่า

ดังนั้นเป็นเรื่องหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่องค์กรชาวพุทธจะต้องปรับ “ผังองค์กร” เพื่อรองรับ “ผังสำเร็จ” ให้สามารถต่อสู้แข่งขันได้กับ “ศาสนาอื่นๆ” ที่กำลังทำการตลาดเชิงรุกในยุโรปเช่นกัน โดยอาจใช้แนวคิด Economy of Scale คือใช้คนที่เกิดจำนวนมากเข้ายึดครองพื้นที่ในยุโรป ผสมผสานกับแนวคิด Economy of Scope ขยายฐานชาวพุทธผ่านชมรม และองค์กรชาวพุทธในยุโรปทุกนิกาย และแนวคิด Economy of Speed ใช้การตลาดและดิจิทัล โดยเน้น “ประสบการณ์ของผู้เคยเข้าคอร์สปฏิบัติธรรม” “การประชาสัมพันธ์เพื่อหาชาวตะวันตกรายใหม่” และ “การสร้าง ความประทับใจให้ผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม” ขณะเดียวกันก็ใช้ “เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร” ทั้ง Facebook Twitter Line YouTube Email เป็นต้น เพื่อสร้าง “การสื่อสารหลายช่องทาง” กับสมาชิกชาวพุทธในโลกตะวันตก รายละเอียดของโครงสร้างองค์กรดิจิทัลและการตลาด พิจารณาได้จาก ภาพที่ 6

ภาพที่ 6 โครงสร้างองค์การดิจิทัลและการตลาด (Baere 2017)

ประเด็นที่ 6 เงื่อนไขด้านรัฐบาล (Government Conditions)

ทุกวันนี้ นโยบายและมาตรการรัฐเกี่ยวกับพระพุทศาสนา กรณีประเทศไทย ถือว่าเป็นการลงทุนมาก แล้วไม่คุ้มค้ำกับผลตอบแทนการลงทุนทั้งด้านเวลา งบประมาณสนับสนุนกิจกรรม ตลอดทั้งขวัญกำลังใจของผูทำงานเกี่ยวข้องกับการพระพุทศาสนา แทนที่จะ “ทำน้อยได้มาก” Do Less Get More ตามนโยบายรัฐที่กำลังขับเคลื่อนประเด็น “ประเทศไทย 4.0” แต่่นโยบายการพระพุทศาสนา เมื่อผูนำรัฐบาลขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่ชำนาญในการพระพุทศาสนา บริหารด้วย

ระบบราชการ แต่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องเชิงรุก ต้องคิดและทำเร็วกว่า ดีกว่า และต้นทุนต่ำกว่า ด้วยแนวคิด “ทำน้อยได้มาก” ใช้คนน้อย ใช้เงินน้อย แต่ได้ผลงานมาก การทบทวนนโยบายและมาตรการรัฐเกี่ยวกับการพระธรรมทูต เป็นประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณา สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่โลกตะวันตก ซึ่งถ้ามีการนำ “ตัวแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่โลกตะวันตก ทั้ง 3 รูปแบบ” มาใช้ในการกำหนดนโยบายและออกมาตรการที่สำคัญและจำเป็นเร่งด่วน วงการพระพุทธศาสนา ก็จะได้รับประโยชน์เป็นอันมาก และรัฐบาลจะก้าวข้ามพ้น “กับดักแห่งแนวคิดการจัดการ” ที่เรียกว่า “ทำมากได้น้อย” “Do more Get Less”

อีกประเด็นที่ขอเสนอไว้ให้พิจารณาคือ “นโยบายการเพิ่มอัตราการเกิด” ซึ่งทางรัฐบาลสิงคโปร์กำลังใช้เป็นนโยบายขับเคลื่อนประเทศ สิงคโปร์อยู่ในเวลานี้ รวมถึงประเทศเกาหลีใต้ และประเทศไทย ที่ทางกระทรวงสาธารณสุข กำลังทำโครงการ “มีลูกเพื่อชาติ” โดยออกเป็น “มาตรการ” และ “นโยบาย” ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป และค่าครองชีพที่สูง ซึ่งถ้าใครที่ยังไม่พร้อมก็ต้องคิดและวางแผนระยะยาว แต่การเพิ่มสัดส่วนประชากรชาวพุทธ ก็เป็นประเด็นที่องค์กรชาวพุทธเถรวาท ต้องนำมากระตุ้นให้รัฐบาลนำไปปฏิบัติโดยออกเป็นมาตรการ และนโยบายสนับสนุนอย่างจริงจัง เพราะระยะยาว เมื่ออัตราการเกิดของประเทศพุทธเถรวาทลดต่ำลง ก็จะมีผลกระทบต่อการเพิ่มขึ้นของปริมาณศาสนิกชนในศาสนาอื่น ซึ่งสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้นของศาสนาอื่น ส่งผลทางลบต่อนโยบายรัฐบาลที่มีต่อองค์กรพุทธศาสนาในประเทศ

ที่นับถือพุทธศาสนาเถรวาทเป็นส่วนมาก

ประเด็นที่ประเมินสถานการณ์การเติบโต การทรงตัว หรือการทรุดลงขององค์กรพุทธสายเถรวาทที่ไปเผยแผ่ในโลกตะวันตกก็คือ “ฐานที่มั่น” ในแต่ละประเทศ ยกตัวอย่างประเทศไทย ถ้าหากได้ “รัฐบาล” ที่สนับสนุนและส่งเสริมการพระศาสนา เป็นรัฐบาลที่ได้ผู้นำที่เป็นชาวพุทธ ของชาวพุทธ และโดยชาวพุทธ การพระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก ก็จะได้เติบโตได้ดียิ่งกว่านี้

ประเด็น “อำนาจรัฐ” ที่ใช้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนพระพุทธศาสนาในไทยและต่างแดน เป็นประเด็นที่ทุก ๆ องค์กรพุทธในประเทศไทย และประเทศพุทธเถรวาททั้งหมด จะต้องลุกขึ้นมาช่วยกันผลักดันรัฐบาลในแต่ละประเทศให้ออกนโยบาย กำหนดเป็นมาตรการส่งเสริมและสนับสนุน “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทเชิงรุก” เช่นเดียวกับนโยบายและมาตรการทางภาษี และการลงทุน ตลอดจนทั้งการส่งเสริมกิจการ SMEs ที่ให้ไปทำการค้าและการลงทุนในต่างประเทศ ถ้าสามารถบูรณาการให้เข้ากันได้กับ “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก” ก็จะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ดีกว่าที่เห็นและเป็นอยู่

ขยายความว่าที่พระและวัดช่วยกันคิดและช่วยกันทำในลักษณะ “ต่างคนต่างคิด” พระพุทธศาสนาก็ยังแผ่ขยายออกไปได้ไกลถึงเพียงนี้ ถ้าหากรัฐบาลไทยและประเทศอื่น ๆ ที่เป็นพุทธเถรวาทช่วยกันส่งเสริมและสนับสนุนจริงจัง ยกตัวอย่างการสร้าง “นักเผยแผ่” ที่เป็น “ปัญญาชน” และ “สัทธิชน” เปิดโอกาสให้พระและฆราวาสกระจายกันทำงาน

ทั้งในแวดวงวิจัย วิชาการ การศึกษา การปฏิบัติธรรม ให้ทุนสนับสนุนให้ไปเรียนต่อมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับโลกที่เปิดสอนวิชาการด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างและขยายฐานเครือข่ายองค์กรชาวพุทธ

ประเด็นนโยบายและมาตรการสนับสนุนจากภาครัฐ จึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งไม่แพ้เงื่อนไขด้านอื่น ๆ ถ้าพิจารณาจากข้อมูลในอดีตจะพบว่า การสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเจ้าอโศกมหาราช และพระเจ้ากนิษกะ มีผลต่อการขยายตัวของพระพุทธศาสนาไปทั่วโลก เพราะมุ่งเน้นคน 2 กลุ่มหลักคือ “ปัญญาชน” ชนกลุ่มน้อย และ “ลัทธิชน” ชนกลุ่มใหญ่

สมการ “ตัวแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่โลกตะวันตก”

จากการวิเคราะห์ “เงื่อนไข” ข้างต้นทั้ง 6 ข้อ เราสามารถกำหนดเป็น “สมการ” เพื่อประเมินแนวโน้มและอนาคตของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดังนี้

C โอกาส (+) + F เงื่อนไข (+) + D ความต้องการ (+) + R หน่วยงานสนับสนุน (+) + S กลยุทธ์ (+) + G รัฐบาล (-) = ตัวแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่โลกตะวันตก

โดยค่าต่างๆ ที่นำมาเข้าสมการ มีรายละเอียดดังนี้

โอกาส มีค่าเป็นบวก เงื่อนไข มีค่าเป็นบวก ความต้องการ มีค่า

เป็นบวก หน่วยงานเกี่ยวกับการให้การสนับสนุน มีค่าเป็นบวก กลยุทธ์
มีค่าเป็นบวก ส่วนนโยบายและมาตรการของรัฐมีค่าติดลบ

คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 83.3 ของความเป็นไปได้ที่ “องค์กรพุทธ
เถรวาท” จะทำงาน “เผยแผ่เชิงรุก” ได้สำเร็จบังเกิดผลงานมีดัชนีชี้วัดความ
สำเร็จของตัวแบบการเผยแผ่ทั้งแบบ 1 แบบ 2 และแบบ 3 สอดคล้อง
กับเป้าหมายที่เป็นมูลค่าและคุณค่า โดย “ปัญญาชน” กับ “สัทธิชน”
ที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ ถือเป็นการวัดผล
สำเร็จที่เป็นรูปธรรม

บทสรุป

จากการวิเคราะห์ “พระพุทธศาสนา” ในภาพรวม เริ่มต้นจาก
สถานการณ์พระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และประมวลเป็น
“ตัวแบบองค์กรพุทธเถรวาททั้ง 3 รูปแบบ” เมื่อนำมาวิเคราะห์ปัจจัยแห่ง
ความสำเร็จผ่าน Diamond Model เพื่อประเมินสถานการณ์และแนว
โน้มพระพุทธศาสนาในตะวันตกแล้วพบว่า ยังมีโอกาสและความเป็นไป
ได้ที่จะขยายฐานชาวพุทธให้ทวีคูณ พหุคูณ ขึ้นมาก เนื่องจาก “โอกาส”
ยังเปิดกว้างอีกมาก สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่โลกตะวันตก
ให้มีความรุ่งเรือง และรุ่งโรจน์

การใด ๆ ปัจจัยความสำเร็จอยู่ที่ 5 พลังอำนาจอันประกอบด้วย

“บุญ” “วาสนา” “บารมี” “เวลา” และ “โอกาส” ที่ “ผู้มีบุญ” วงการอาชีพ
สาขาต่าง ๆ ในและต่างประเทศ จะเข้ามาร่วมมือสนับสนุน ส่งเสริม
ร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อความตั้งมั่นของพระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก

“สามัคคี” ของพวกเราชาวพุทธ ทั้งพระทั้งฆราวาส ที่ทำงานโดย
ยึดถือ “บุญ” หนุนนำกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม คือปัจจัยสนับสนุน
ที่จะทำให้เกิดภาพแห่งความสำเร็จ

โอกาสที่ “พระพุทธศาสนา” จะก้าวขึ้นมาเป็น “อันดับ 2” ของโลก
ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า และมีสัดส่วนประชากรเพิ่มขึ้น ระดับหลักพันล้าน
คนขึ้นไป ยังคงมีความเป็นจริง และความเป็นไปได้สูง อยู่ที่ “แผนและ
เป้าหมาย” โดยมี “ปลายทาง” ที่ชาวพุทธทุกฝ่าย ต้องช่วยกันคิด และช่วย
กันทำ ช่วยกันขยายฐาน “ปัญญาชน” และ “สัทธิชน” ชาวพุทธตะวันตก
ให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
สู่โลกตะวันตก จึงจะบังเกิดผลสำเร็จได้อย่างแท้จริง

อักษรย่อและบรรณานุกรม

BAERE, Tom De.

2017 "The CMO's Guide to Digital Marketing Organization Structures." Access September 5. <http://www.b2bmarketingexperiences.com/2016/04/cmos-guide-digital-marketing-organization-structures/>

BATCHELOR, Stephen.

1994 "The Awakening of the West." *Aquarian* : 339.

BELL, Sandra.

1991 "Buddhism in Britain – Development and Adapttion." PhD diss., University of Durham.

DHAMMAPALA.

2017 "ท่านอนาคาวิริยะ ธรรมपालะ พระโพธิสัตว์จากศรีลังกา." Access October 3, <http://www.geocities.ws/dhammadut9/document/Dhammapala.html>

Dhamma Wiki.

2017 "Theravada Buddhists in the World." Accessed October 3, https://dhammawiki.com/index.php?title=Theravada_Buddhists_in_the_World.

European Buddhist Union.

2017 "Representation of European Buddhists." Accessed October 3, https://en.wikipedia.org/wiki/European_Buddhist_Union.

Kapook.com.

2017 "มาด้วยกัน...คน 8 เจนเนเรชัน คุณอยู่กลุ่มไหนนะ?." คั่นเมื่อ October 3, <https://hilight.kapook.com/view/83492>.

London Inter Faith Centre.

2017 "An Introduction to Buddhism." Accessed September 20, <http://londoninterfaith.org.uk/resources/talks-conferences-and-articles/an-introduction-to-buddhism/>.

NORMAN, K.R.

- 1983 "The Pali Language and the Theravadin Tradition."
A History of Indian Literature: 1-2, edited by Jan
Gonda. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.

PEW Research Center.

- 2017 "World Buddhist Population by Region, 2010 and
2050." Accessed September 3, [http://www.pewfo-
rum.org/2015/04/02/buddhists/pf_15-04-02_pro-
jectionstables103a/](http://www.pewforum.org/2015/04/02/buddhists/pf_15-04-02_projectionstables103a/).

Population Reference Bureau

- 2017 "2017 World Population Data Sheet with a Spe-
cial Focus on Youth." Accessed October 3, [http://
www.prb.org/Publications/Datasheets/2017/2017
-world-population-data-sheet.aspx](http://www.prb.org/Publications/Datasheets/2017/2017-world-population-data-sheet.aspx).

SANGHARAKSHITA.

- 2017 "Buddhism and the West: The Integration of
Buddhism into Western Society." Accessed
September 16, [www.sangharakshita.org/_books/
buddhism-and-the-west.pdf](http://www.sangharakshita.org/_books/buddhism-and-the-west.pdf)

SAPIENZA, Filipp.

2017 "Culture and Context: A Summary of Geert Hofstede's and Edward Hall's Theories of Cross-Cultural Communication for Web Usability." Accessed October 2, <http://www.filippsapienza.com/CultureContextEnglish.html>.

The Observer.

2017 "Meditation directory." Accessed October 1, <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2008/jul/06/healthandwellbeing.relaxation10TiratnaBuddhistCommunity>.

Tiratna Buddhist Community.

2017 "Practices and Activities." Accessed October 3, https://en.wikipedia.org/wiki/Tiratna_Buddhist_Community.

Wikipedia.

2017 "Diamond Model." Accessed October 2, https://en.wikipedia.org/wiki/Diamond_model.

ธนวิทย์ สิงห์เสนี.

2552 “เรื่องบทบาทกระทรวงการต่างประเทศกับการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ.” รายงานการศึกษาส่วนบุคคล. สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ.